

Рівненський державний гуманітарний університет
Філологічний факультет
Кафедра стилістики та культури української мови

Дипломна робота
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
**ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ РІЗНОТИПНИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ**

Виконала студентка IV курсу групи У-41
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Вакуліч Наталія Миколаївна
Керівник – к. пед. н., доц. Златів Леся
Михайлівна
Рецензент – д. пед. н., доц. Груба Таміла
Леонідівна

Рівне – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ОСНОВНІЙ ШКОЛІ	8
1.1. Визначення поняття «інформаційні ресурси» в науковій літературі.....	8
1.2. Огляд різнотипних інформаційних ресурсів та спроби їх класифікації	12
1.3. Роль інформаційних ресурсів у змішаному та дистанційному навчанні української мови	17
1.4. Психологічні аспекти застосування інформаційних ресурсів в основній школі	22
Висновки до першого розділу	29
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ	30
2.1. Аналіз нормативно-правової бази щодо застосування інформаційних ресурсів в основній школі	30
2.2. Аналіз шкільних програм і підручників у контексті досліджуваної проблеми	35
2.3. Експериментальна система вправ і завдань із застосуванням різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови у 5 класі.....	39
2.4. Перебіг та результати педагогічного експерименту в умовах педагогічної практики	47
Висновки до другого розділу	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	57
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Суспільство XXI століття називають інформаційним, тому інформація в ньому стає одним із основних ресурсів, важливих для людини. Кожен учасник інформаційного суспільства має потребу в пошуку, обробці, передачі та використанні інформації з метою виконання будь-яких завдань, тому в нашому столітті спостерігається активний розвиток засобів інформатизації.

Сучасна школа – це школа, де використовуються оновлені програми і підручники, модерні інформаційні технології й стандарти, нові форми, методи, прийоми та засоби навчання, адже сучасний урок важко уявити чи то без комп'ютера, чи без планшета або мультимедійної дошки та інших електронних пристроїв, інформаційних засобів і ресурсів. Кожен учитель повинен йти в ногу з часом, не залишатися осторонь змін, які відбуваються в суспільстві і розвиватися разом із учнями: опановувати новітні технології та працювати над удосконаленням своєї особистості.

Учитель-словесник нашої епохи повинен не тільки мати предметні знання, уміння й навички, а й уміти використовувати їх у нестандартних ситуаціях, поєднувати з модерними технологіями та вміло доносити сучасним учням, тому що теперішні школярі – це діти, які змалку користуються комп'ютерами та іншими електронними ресурсами і добре освоїли новітні інформаційні технології.

У зв'язку з розповсюдженням вірусу Covid-19 багато країн (в тому числі й Україна) почали впроваджувати карантинні заходи та обмеження, тому школи часу від часу переходять на дистанційну або змішану форми навчання, а віднедавна через військовий стан українські школи перейшли винятково на дистанційний режим навчання. У такому форматі використання різнотипних інформаційних ресурсів значно полегшує роботу вчителів, тому останнім часом ця проблема значно актуалізувалась.

Важливість теми дослідження спричинена також відсутністю узагальнюючих досліджень про інформаційні ресурси та їх роль у діяльності вчителя-словесника, а також про їх значущість для учнів.

Джерельною базою нашого дослідження стали:

- загальнотеоретичні положення про інформаційні ресурси та їх роль у навчанні української мови в основній школі (праці П. Підкасистого [47], О. Сидоренка [57], П. Маслянка, П. Лісова [37], В. Хахановського [34]);

- нормативні освітні документи (Національна доктрина розвитку освіти (2002) [41], Національна програма інформатизації (1998) [51], «Концепція нової української школи» (2016) [32], Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [24], Закон України «Про повну загальну середню освіту» [25] тощо.

- шкільні підручники з української мови для основної школи (авторів О. М. Авраменка [1], О. П. Глазової [12], О. В. Заболотного, В. В. Заболотного [20], С. Я. Єрмоленко [17].

Об'єктом дослідження є система інформаційних ресурсів у освітньому процесі ЗЗСО.

Предмет дослідження – методика застосування різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі.

Мета роботи – представити й систематизувати інформаційні ресурси, актуальні для вчителя української мови, та визначити їх місце у роботі педагога-словесника, а також розробити методику застосування різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі.

Завдання дослідження:

- дослідити визначення понять «інформативність», «інформаційний ресурс» у науковій літературі;
- дослідити різні види інформаційних ресурсів та здійснити їх класифікацію;

- з'ясувати роль інформаційних ресурсів у змішаній та дистанційній формах навчання на уроках української мови;
- проаналізувати психологічні аспекти використання інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі;
- проаналізувати нормативно-правову базу щодо використання інформаційних ресурсів в основній школі;
- проаналізувати чинну програму з української мови і підручники для основної школи в контексті досліджуваної проблеми;
- розробити систему експериментальних вправ і завдань з української мови із застосуванням різнотипних інформаційних ресурсів для 5 класу;
- упровадити систему експериментального навчання під час проходження педагогічної практики та перевірити її ефективність.

У бакалаврській роботі були використані такі **методи дослідження**:

- **теоретичні**: вивчення наукової літератури з теми дослідження; аналіз нормативної бази дослідження, узагальнення, абстрагування інформації, її аналіз і синтез;

- **практичні**: бесіди з учнями та вчителями; аналіз уроків української мови; анкетування вчителів-словесників та учнів 5 класу з метою з'ясування ролі інформаційних ресурсів у навчанні української мови; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний); розробка системи вправ і завдань із української мови із застосуванням інформаційних ресурсів для 5 класу.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі КЗ «Кухченський ліцей» Локницької сільської ради.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи полягають у проведенні комплексного дослідження теоретичних та практичних аспектів

використання системи різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі, а також у класифікації інформаційних ресурсів і розробленні експериментальної системи вправ для уроків української мови з використанням інформаційних ресурсів.

Практичне значення роботи проявляється в тому, що дані проведеного дослідження можна враховувати при розробці планів-конспектів уроків із української мови для учнів основної школи.

Апробація результатів дослідження.

Основні положення, результати, висновки наукової роботи доповідалися на науково-практичних конференціях:

1) Всеукраїнській науково-практичній конференції «Пріоритети філологічної освіти (14 квітня 2021 року) студентів факультету української філології, тема доповіді – «Місце інформаційних ресурсів у методичній системі роботи вчителя української мови»;

2) Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Лінгвістичні студії молодих дослідників» (11 листопада 2021 року, м. Рівне), тема доповіді – «Використання різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови»;

3) Науково-практичній онлайн-конференції «Сучасні тенденції розвитку лінгводидактики в контексті функціонально-комунікативного підходу до навчання української мови» (15 квітня 2022 року, м. Тернопіль), тема доповіді – «Аналіз різнотипних інформаційних ресурсів та спроби їх класифікації у науковій літературі»;

4) Студентській науково-практичній on-line конференції «Актуальні проблеми сучасної філології та лінгводидактики» (12 травня 2022 року, ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне), тема доповіді – «Експериментальна система завдань із застосуванням різнотипних інформаційних ресурсів для навчання української мови п'ятикласників»;

5) Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Пріоритети філологічної освіти» (13 травня 2022 року, м. Рівне), тема доповіді – «Роль інформаційних ресурсів у змішаному та дистанційному навчанні української мови»;

6) Звітній науково-практичній конференції викладачів і здобувачів освіти РДГУ (19 травня 2022 року, РДГУ), тема доповіді – «Застосування системи різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі».

Основні положення бакалаврського дослідження також були викладені у науковій статті:

Вакуліч Н. М. Роль інформаційних ресурсів у змішаному та дистанційному навчанні української мови в ЗЗСО. *Пріоритети філологічної освіти* : зб. наук. пр. здобув. філол. освіти вищ. навч. закл. Рівненщини, учнів відділ. філол. та мистецтвозн. РМАНУМ. Рівне-Острог : ФОП видавець Свинарчук Р. В., 2022. Вип. 10. С. 4-8.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг роботи – 79 сторінок, з них 56 – основного тексту. Список літератури нараховує 62 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

1.1. Визначення поняття «інформаційні ресурси» в науковій літературі

Сучасне людство можна назвати інформаційним, адже в наш час інформація є одним із основних ресурсів. Використання ІТ переважно у всіх сферах життя призвело до інформатизації суспільства.

У Законі України термін «інформатизація» визначається як єдність узгоджених різноманітних виробничих процесів, які спрямовані на те, щоб задовольнити інформаційні запити, а також для реалізації прерогатив громадян через створення, піднесення, процвітання та застосування інформаційних мереж, ресурсів та технологій [23].

У контексті досліджуваної нами теми важливим є поняття «інформатизація освіти», яке П. І. Підкасистий визначає як «частину інформатизації суспільства», а «інформатизацію суспільства як процес, що перебирає риси інформаційного розриву чи то перевороту з середини ХХ століття, що є причиною для того, щоб назвати нинішнє суспільство інформаційним» [47, с. 185]. Це означає, що люди стали певною мірою залежними від наявності інформації у всіх сферах діяльності, тому зростає роль інформаційних процесів, а засоби, на яких інформація зберігається, набирають нового рівня розвитку, тому у зв'язку з цим виникло нове поняття – «інформаційний ресурс».

У науковій літературі та у нормативних документах є різні дефініції цього поняття, але до єдиного розуміння науковці так і не дійшли.

В. В. Тарасюк та В. П. Судик визначають це поняття як відомості, які представлені у формі для зберігання, нагромадження, упорядкування та застосування [27].

У статті О. Сидоренка «Інформаційні ресурси як об'єкт інформаційних правовідносин» знаходимо таке визначення: інформаційний ресурс є осередком належним чином упорядкованої інформації, ресурсом у подобі сховища, яке може бути використане у випадку необхідності, зняряддям, шансом, які можуть бути корисними, якщо це буде потрібно. Це інформація, яка відкрита для користування в переважній більшості галузей діяльності людини, держави і народу, що зберігається на належних розповсюджувачах як документи, бази даних і вмінь, переліки й інші дані, якими може володіти будь-який суб'єкт інформаційних відносин [57].

На нашу думку, найбільш точно визначення цього поняття висвітлено у ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації», де інформаційні ресурси визначаються як «сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)» [51, с. 3.]

У ст. 3 Закону України «Про інформацію» вказано, що одним зі шляхів державної інформаційної політики є безупинна переробка, поповнення та зберігання інформаційних ресурсів [50].

Інформаційні ресурси мають такі загальні ознаки:

- є необмеженими і невичерпними;
- чим більше використовуються, тим інтенсивніше вони збільшуються, а не зникають;
- не працюють самостійно, а лише в поєднанні з іншими ресурсами: навиками, працею, технікою, майстерністю, енергією, матеріалами тощо. Саме тоді вони є силою, яка рухає і просуває вперед;
- дієвість їх використання пов'язана з можливістю повторного застосування і вироблення знань. Це дозволяє отримати нові знання,

зробивши менше витрат, порівняно з тим, скільки витрачається сили, енергії та праці на створення інформаційного ресурсу.

- є різновидом прямого залучення науки до бази виробничих сил;
- утворюються внаслідок не лише інтелектуальної праці, але й творчої;
- трансформація знань в інформаційні ресурси підпорядковується спроможності їх кодування. Є пасивний та активний види інформаційних ресурсів. Модель визначається як характеристика системи, яка віддзеркалює будь-яку групу її ознак. Програма і проспект є завершальною формою існування інформаційного ресурсу. Програма, модель та проспект є активними видами інформаційних ресурсів, а книги, статті і т. п. – пасивними [35].

Інформаційні ресурси є важливими засобами для засвоєння, формування та систематизації нових знань, умінь та навичок учнів. Є різні типи ресурсів (трудові, енергетичні тощо), але головна відмінність інформаційних ресурсів від інших полягає в тому, що чим більше їх витрачають, тим швидше ці ресурси збільшуються.

У науковій літературі пропонується чимало засад для класифікації інформаційних ресурсів. Так, П. П. Маслянко та П. М. Лісов вважають, що є різні ознаки для класифікації інформаційних ресурсів, а саме:

1. Зарахування ресурсу до будь-якої організаційно-технологічної системи (бібліотечної сітки, медіа тощо).
2. Шляхи виділення предметів обліку (бази даних, публікації, інтернет-портали, твори, документи, вебсайти тощо).
3. Функція ресурсу (чи це для освіти, чи для загальнодоступної інформації, чи для бізнесу, чи для кореспонденції тощо).
4. Зміст ресурсу:
 - проблематичний (в якому є основа тема чи проблема);
 - предметний (ресурс, в якому є свій об'єкт);
 - функціональний (який виконує певну функцію).

5. Види ресурсів (документів).
6. Походження інформації:
 - державне чи іноземне;
 - офіційне або неофіційне тощо.
7. Юридичний клас ресурсу (загальнодоступні документи, предмети розумової власності, небажані повідомлення, приховані документи тощо).
8. Формальний вид ресурсу, в який входять:
 - розміри;
 - можливість розрізнення даних та програм чи презентування;
 - шифрування;
 - інше.
9. Доступність ресурсу (загальнодоступний або з обмеженим доступом).
10. Рівень структурованості відомостей.
11. Шляхи поширення та носій.
12. Мова ресурсу [37].

В. Г. Хахановський, І. В. Мартиненко, В. М. Смаглюк, М. Я. Швець, О. І. Грищенко, Ю. І. Ігнатушко у курсі лекцій для дисципліни «Інформаційне право та правова інформатика» [34] подають свою класифікацію інформаційних ресурсів.

Так, за джерелом інформації серед інформаційних ресурсів виділяють такі, що утворені з надуманої інформації та інформації, яка формується самотужки, незалежно від людини.

За сферою вжитку виділяють такі інформаційні ресурси: архіви, сховища, книгозбірні, резерви інформації тощо.

За шляхом утворення інформаційних скупчень і поширення інформації з них виділяють стаціонарні та мобільні інформаційні ресурси.

Інформаційні ресурси можна упорядкувати за видами інформації, з якої вони складаються. Залежно від цього виділяють такі інформаційні ресурси: політичні, юридичні, науково-технічні, метрологічні, персональні, соціальні,

статистичні, фінансово-економічні, інформаційні ресурси охорони здоров'я, регламентів і стандартів, надзвичайних ситуацій, кадастрів (аграрного, майнового, лісового, містобудівного тощо), а інформаційні ресурси з інформацією інших видів.

Із огляду на спосіб доступу інформаційні ресурси поділяються на такі, що:

- мають у собі загальнодоступну інформацію;
- складаються з інформації, яка має обмежений доступ (особисті дані, державна, банківська, комерційна чи будь-яка інша таємниця тощо).

Інформаційні ресурси класифікують і за видом носія. Зважаючи на це, є інформаційні ресурси, які зберігаються на традиційному носії (на папері) та такі, що формуються та зберігаються на комп'ютерних носіях, на сервері тощо.

За тим, як накопичуються, зберігаються та застосовуються інформаційні ресурси, їх поділяють на традиційні (сховище, архів, фонд документів) та автоматичний (автоматизована інформаційна мережа, Інтернет, база даних).

За формою власності інформаційні ресурси бувають національної власності, державні, приватні, громадські [34].

Наведені класифікації потребують уточнення і розвитку, але вони необхідні для систематизації інформаційних ресурсів, вивчення властивостей інформаційних ресурсів певного класу в інтересах підвищення ефективності оперування ними на всіх етапах їх життєвого циклу.

1.2. Огляд різнотипних інформаційних ресурсів та спроби їх класифікації

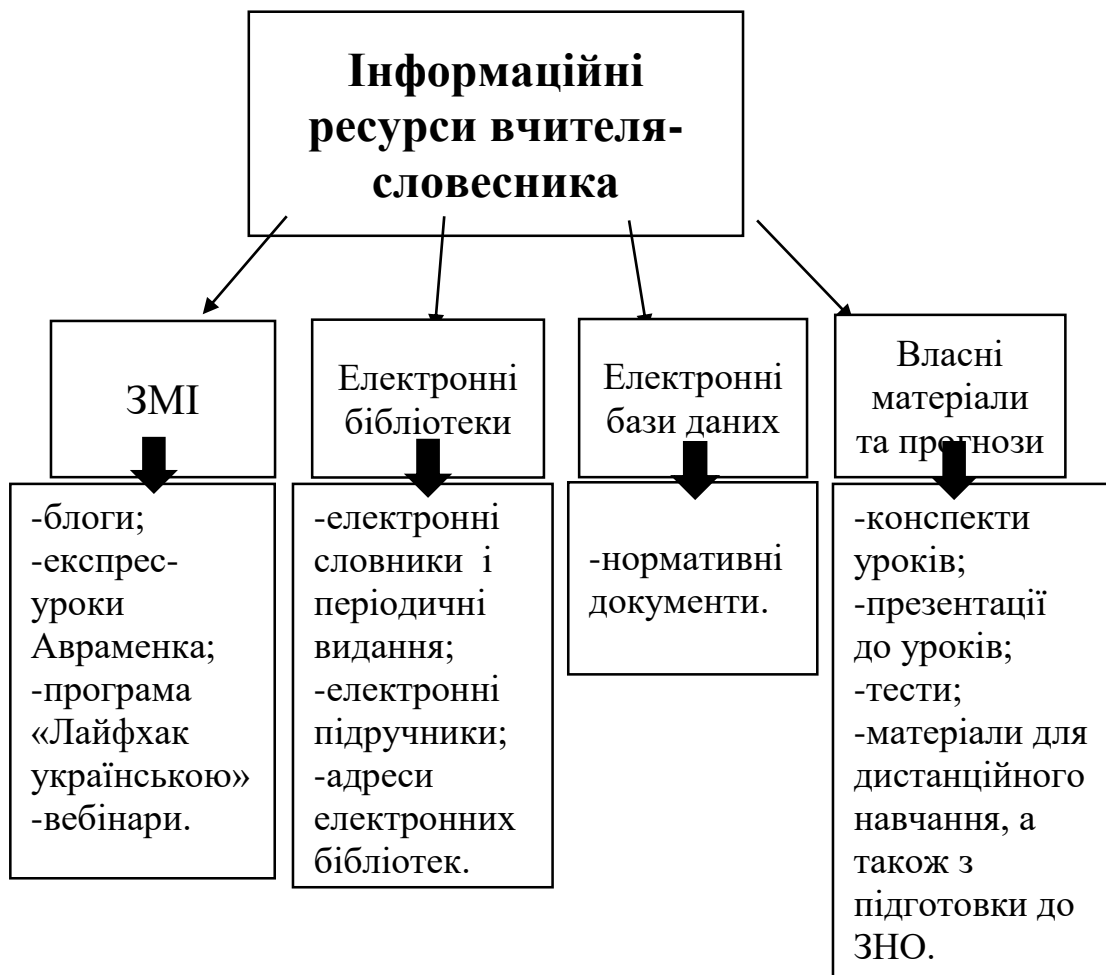
У кожного вчителя повинен бути власний методичний архів, де він зберігає увесь освітній контент як результат методичної діяльності. За А. В. Нікітіною, власний методичний архів учителя української мови – це варіант підготовки до постійного мовлення педагога; це засіб, за допомогою

якого вчитель може готуватися до уроків і проводити їх, влаштовувати позакласну роботу, виготовляти наочність чи електронні презентації [42]. Архів учителя заповнюється поступово, постійно змінюється і коригується.

Із кожним днем все більше педагогів використовують у своїй роботі інформаційні ресурси й технології. Вчитель повинен вміти працювати з різними ІТ-ресурсами, а також мати знання щодо переліку існуючих інформаційних ресурсів.

Новітні інформаційні технології є важливими у роботі вчителя, в тому числі й учителя-словесника, адже вони дозволяють зберігати і упорядкувати всі матеріали на електронних носіях, і це значно полегшує роботу педагога. Якщо вчитель-словесник для архівації своєї роботи використовує електронні ресурси, то там будуть наявні й відповідні інформаційні ресурси.

У своєму методичному архіві педагог може зберігати різні види інформаційних ресурсів.

Розглянемо деякі види інформаційних ресурсів детальніше.

ЗМІ. Засоби масової інформації стали в наш час одним із основних інформаційних ресурсів, якими користується людина, і особливо вплинув на це бурхливий розвиток інтернетних ЗМІ. Варто також зазначити, що доступ до таких інформаційних ресурсів має більшість людей, тому це значно полегшує пошук потрібної інформації. Сам по собі Інтернет є лише засобом спілкування, але кожен блог чи то сайт уподібнюється до ЗМІ.

Подаємо перелік інформаційних ресурсів цього виду, які може використовувати у своїй роботі вчитель-словесник:

1. *Блоги інших вчителів* для отримання нового досвіду і знань або створення власного блогу. Блог містить в собі записи, зображення або мультимедіа. Педагог, який має свій сайт, може більше популяризувати свою діяльність як серед учнів, так і серед вчителів. Тут можна зібрати цікаву, важливу, актуальну інформацію, розміщувати матеріали на допомогу учням і студентам, власні розробки, ділитися своїми враженнями, спілкуватися з учнями та колегами (перелік корисних блогів для вчителів-словесників подано у додатку 1).

2. *Експрес-уроки Авраменка*. Це коротенькі уроки, за допомогою яких вивчати мову можна легко і цікаво (покликання на деякі з них подано у додатку 2).

3. *Програма «Лайфхак українською»*. Це скетч-шоу на Українському радіо, де ведучим є Дмитро Хоркін. Він розказує, як правильно вживати те чи інше слово чи то словосполучення. Також є телеверсія програми, до того ж, всі відео дублюються на Ютуб-каналі, тому всі охочі можуть їх переглянути та легко і цікаво вивчати мову (покликання на деякі відео є у додатку 3).

4. *Вебінари (тренінги)* для вдосконалення і розвитку педагога. Вебінар – це сучасний мультимедійний інструмент, який використовується для того, щоб ефективно організувати онлайн-навчання та офіційне спілкування через Інтернет [8].

У наш час є дуже багато вебінарів, де вчитель може почерпнути для себе нові знання та вміння. Участь у вебінарах і тренінгах – способи самоосвіти і самовдосконалення.

Електронні бібліотеки. Такий вид інформаційних ресурсів дозволяє передивлятися документи, використовуючи мережу Інтернет. Електронна бібліотека забезпечує зберігання друкованих документів, а також у такому форматі більше користувачів мають доступ до інформації. До таких інформаційних ресурсів, які можуть використовуватися у роботі вчителя-словесника, відносимо:

1. *Електронні словники і періодичні видання, електронні підручники*, які значно полегшують роботу вчителів, особливо під час дистанційного чи змішаного навчання (перелік покликань див. у додатку 4).

2. *Електронні адреси бібліотек.* Це допоможе використовувати різну літературу, не виходячи з дому (покликання подано у додатку 5).

Електронні бази даних. База даних визначається як автоматизований комплекс спеціально створених для застосування взаємопов'язаних відомостей, які показують певний уривок реальності – предметну сферу. Організовується вона так, що накопичені дані зосереджено зберігаються й видозмінюються у тому вигляді, який буде відкритий всім спеціалістам або системам програмування [3].

До таких інформаційних ресурсів відносимо *нормативні документи*, які регулюватимуть діяльність вчителя впродовж кожного навчального року: навчальні програми, методичні рекомендації, накази про ведення документації, закони, підзаконні акти, наукова, науково-методична інформація. Педагог не може працювати ізольовано від всіх. У нього є програма, яку він повинен виконати, а також документи, на яких заснована його праця.

Власні матеріали та прогнози. Це напрацювання, які здійснюються вчителем протягом його діяльності. Це весь досвід, зібраний педагогом за

багато років. З часом вчитель може змінювати інформаційні ресурси цього виду, адже він буде розвиватися і вдосконалюватися, тому, як наслідок, змінюватимуться методи, засоби і прийоми його роботи. Ми виділяємо такі, корисні для вчителя-словесника, інформаційні ресурси цього виду:

1. *Конспекти уроків*, які з часом можна удосконалювати та змінювати. Педагог може їх роздруковувати на урок, але з часом деякі методи і прийоми він має змогу змінити, редагуючи конспект у методичному архіві.

2. *Презентації до уроків*. Учителеві легше буде готуватися до уроків, коли в нього будуть готові до використання презентації.

3. *Тести*. Це можуть бути документи, зроблені в програмі Word (чи в будь-якій іншій) або ж покликання на онлайн-тести.

4. *Матеріали для дистанційного навчання, а також з підготовки до ЗНО*.

Інформаційні ресурси є вкрай важливими елементами в роботі сучасного вчителя-словесника та в його методичному архіві, адже час не стоїть на місці і учні ще з дитячих років користуються новітніми технологіями, тому вчитель повинен не відставати від розвитку суспільства.

Інформаційні ресурси можна ще розмежувати на словесні, візуальні, аудіальні та аудіовізуальні. Словесні реалізуються за допомогою усної розповіді або ж читання книг; візуальні передаються через зображення; аудіальні дозволяють сприймати інформацію за допомогою органів слуху; аудіовізуальні поєднують зображення зі звуком.

У шкільній практиці найголовнішим словесним інформаційним ресурсом є мовлення вчителя та друкована література. Візуальні інформаційні ресурси найчастіше передаються через Інтернет, аудіальні – через пісні, мелодії, читання текстів вголос, а аудіовізуальні – через мультфільми, фільми тощо.

Для того, щоб продемонструвати більшість перерахованих ресурсів на своїх уроках, вчителі використовують новітні інформаційні технології, а також комп'ютер, програвач, проектор, флешки, диски тощо [31].

Вчитель-словесник у своїй діяльності може використовувати всі види інформаційних ресурсів і, таким чином, зацікавити учнів та стимулювати їх до вивчення свого предмету:

- **словесні:** електронні словники і періодичні видання, електронні підручники, адреси електронних бібліотек, нормативні документи, тести;
- **візуальні:** презентації до уроків;
- **аудіальні:** програма «Лайфхак українською» (радіопрограма);
- **аудіовізуальні:** експрес-уроки Авраменка, програма «Лайфхак українською» (телепрограма).

Ми виокремлюємо і такий вид інформаційних ресурсів, як змішаний, де поєднуються ознаки інших видів. До **змішаних** інформаційних ресурсів відносимо такі: блоги інших вчителів або ж власний блог, вебінари, конспекти уроків, матеріали для дистанційного навчання, а також із підготовки до ЗНО.

Учитель-словесник може використовувати та поєднувати на своїх уроках різні види інформаційних ресурсів, але він повинен подбати про те, щоб змінювалися види діяльності школярів і щоб їм було цікаво працювати.

1.3. Роль інформаційних ресурсів у змішаному та дистанційному навчанні української мови

У недалекому минулому педагоги зберігали у своєму методичному архіві журнали, газети або вирізки з них, фіксували крилаті вислови, питання учнів або ж щось із прочитаної літератури. У зв'язку із розвитком сучасного суспільства вчитель зобов'язаний використовувати в своїй роботі новітні інформаційні технології та ресурси. Найбільш актуальним використання цих засобів стає в період дистанційного навчання, тому що через карантинні

обмеженнями або у зв'язку з воєнним станом освітні заклади в будь-який момент змушені перейти на такі форми навчання.

Змішана та дистанційна форми навчання – поняття не тотожні, тому проаналізуємо різні підходи до їх визначення в науковій літературі.

Основні принципи змішаного навчання почали застосовуватися ще в 60-х рр. ХХ ст., але вперше сам термін почав використовуватися 1999 року, коли американський Інтерактивний Навчальний Центр випустив програмне забезпечення, яке було призначене для викладання через мережу інтернет.

Науковці по-різному тлумачать поняття «змішане навчання». Зокрема А. Стрюк, В. Кухаренко стверджують, що змішане навчання – це процес, при якому на основі взаємодоповнення методів традиційного, дистанційного, електронного та мобільного навчання в умовах об'єднання класної та позакласної роботи учасників освітнього процесу засвоюються нові знання, набуваються певні вміння та навички. Таке навчання засноване на самоконтролі студента чи школяра за часом, напрямками, місцем та швидкістю навчання [59].

На думку Роджера Шанка, змішане навчання – «це використання електронного та аудиторного навчання» [18], а Грехем визначає змішане навчання як підхід, який об'єднує традиційне та електронне навчання в освітньому середовищі [62].

Схиляємося до думки О. М. Кривоноса, що змішане навчання – освітня концепція, в межах якої школярі здобувають знання самостійно (онлайн) та стаціонарно (із вчителем) [33].

Поняття «дистанційне навчання» науковці теж тлумачать по-різному.

Є. С. Полат визначає дистанційне навчання як процес, при якому вчитель та учні взаємодіють між собою віддалено, але який обов'язково має в собі всі складники, характерні для освітнього процесу (зміст, мета, методи, форми, засоби навчання). Ці компоненти інтегруються в освітній процес за допомогою своєрідних засобів інтернетних технологій [6].

О. Самойленко вважає, що дистанційна освіта – універсальна форма навчання, яка ґрунтується на застосуванні традиційних та сучасних інформаційних технологій і тримається на технічних засобах, які дають можливість учасникові освітнього процесу вільно обрати спосіб діалогу з вчителем чи викладачем; за таких обставин не важливо, де і як розташований учасник навчального процесу в просторі й часі [55].

Всі визначення є виправданими і доречними, але ми вважаємо, що найбільш точним є формулювання В. Кухаренка, який вважає дистанційне навчання формою системи освіти, у якій здебільшого застосовуються віддалені технології навчання. Дистанційне навчання – це різновид здобування освіти, де оволодіння будь-яким рівнем знань або ж будь-яким фахом реалізується дистанційно (віддалено) [6].

Використання інформаційних ресурсів є особливо важливим у дистанційній та змішаній формах навчання, адже в таких умовах вчитель не завжди може співпрацювати з кожним учнем персонально, тому інформаційні ресурси допоможуть активно залучати дітей до освітнього процесу. Навчальний матеріал буде донесений до учнів за допомогою покликань, онлайн-ресурсів, блогів, сайтів та інших видів інформаційних ресурсів. Чим цікавішою і різноманітнішою буде інформація, тим краще, продуктивніше і ефективніше будуть працювати школярі.

Під час дистанційного чи змішаного навчання вчитель повинен підтримувати процес навчання здобувачів освіти, тобто він має постійно координувати діяльність школярів. Адже під час самостійного опрацювання теми у здобувачів освіти можуть виникати певні труднощі, пов'язані з нерозумінням матеріалу. Саме тут повинен прийти на допомогу вчитель і саме тут можуть стати в нагоді різні інформаційні ресурси. Педагог має можливість або індивідуально пояснити здобувачеві незрозумілий матеріал, або ж скинути покликання на відео із поясненням матеріалу, або знайти пояснення в іншому

посібнику і поділитися з учнем, або використати інші інформаційні ресурси, які можуть бути ефективними саме в цьому випадку.

Інформаційні ресурси, які можуть мати місце в реалізації змішаного та дистанційного навчання, повинні бути досить різноманітними та багатими. Це дозволить підібрати навчальний матеріал відповідно до потреб здобувачів освіти. Крім того, запропоновані завдання мають забезпечувати різноманітні форми діяльності школярів (міні-дослідження, проєкти, ігри, дебати, дискусії тощо).

В інформаційній школі (саме так можна назвати сучасну школу), в якій навчання проходить у дистанційній чи змішаній формі, інформаційні технології та ресурси значно розширюють освітній та виховний простір. При цьому вільний доступ до ресурсів інтернету при вивченні будь-якої дисципліни, в тому числі й української мови, забезпечує максимально повне та продуктивне використання інформаційних ресурсів.

Не викликає сумнівів той факт, що застосування технологій змішаного чи дистанційного навчання (тим більше з використанням інформаційних ресурсів) ставить перед вчителем більші вимоги, а саме:

- володіння різноманітними електронними інструментами, в тому числі сервісами комунікації, системами управління навчанням тощо;
- вміння створювати власний освітній контент, оскільки існуючі інформаційні ресурси не завжди мають той рівень навчальної інформації, який необхідний для організації змішаного та дистанційного навчання. Педагог повинен вчитися користуватися тими засобами, за допомогою яких він зможе створити власні інформаційні ресурси;
- вміння диференціювати освітній процес із урахуванням особливостей кожного здобувача освіти. Варто зауважити, що не кожен учень може мати доступ до інформаційних ресурсів, які пропонує вчитель, хоча, здавалося б, у XXI столітті кожна дитина має електронні гаджети. Але ще й у наш час трапляються випадки, коли у школярів вони відсутні,

тому вчитель повинен мати особистий зв'язок із кожним учнем і надавати ті інформаційні ресурси, які будуть дієвими для конкретної дитини [4].

Гомуліна Н. Н. зазначає, що однією з функцій, які виконує інформаційне середовище в нових умовах, є забезпечення доступу до інформаційних ресурсів для кращої реалізації взаємодії учасників освітнього процесу [13].

Потрібно зазначити, що використання в освітньому процесі інформаційних технологій та ресурсів, особливо під час дистанційної чи змішаної освіти, робить навчання не індивідуальним, а індивідуалізованим, оскільки його головною особливістю стає адаптація освітнього процесу до особистісних особливостей учня. Відбувається не заміна навчання групи школярів на навчання кожного її учасника, а індивідуалізація освітнього процесу всередині групи учнів залежно від індивідуальних особливостей школярів. Саме таку індивідуалізацію забезпечують інформаційні ресурси з відповідними дидактичними можливостями. Вони виконують такі функції:

- викладача (вчителя) на етапі вивчення теоретичного матеріалу;
- консультанта при виконанні практичних завдань;
- контролера якості засвоєння вивченого матеріалу [10].

Згадувані нами вище форми навчання зараз є дуже популярними і використання інформаційних ресурсів у такому разі є дуже ефективним, адже:

- застосування інформаційних ресурсів удосконалює інформаційну культуру учнів;
- з'являється нагода застосовувати більший спектр інформації під час уроків;
- гарантується своєчасне збагачення навчального матеріалу новою інформацією;
- уроки є цікавішими, якіснішими, більш продуктивними, дієвими та насиченими;

- гарантується об'єктивне оцінювання учнів та незалежність їхніх результатів від поглядів педагога;
- збільшується зацікавленість у навчанні.

Важливими інформаційні ресурси є як для учнів, так і для вчителів, адже таким чином педагоги можуть обмінюватися інформацією із закордонними колегами та спеціалістами, користуватися online курсами, вебсайтами тощо.

У час дистанційного чи змішаного навчання важливим є упровадження в освітній процес інформаційно-освітніх ресурсів, що сприяють засвоєнню змісту та відпрацюванню навчального матеріалу, виконанню контрольних дій, організації самостійної, пошукової, науково-дослідної, навчальної діяльності учнів, підвищенню їх пізнавального інтересу.

1.4. Психологічні аспекти застосування інформаційних ресурсів в основній школі

Інтенсивна інформатизація суспільства істотно перебудовує сучасне життя. У наш час діти живуть не в такому світі, як жили їхні батьки. Учні XXI століття – це покоління, яке не з розповідей старших і не з книжок знає, що таке інформаційні ресурси і як їх використовувати, тому важливим і актуальним є питання: як застосування інформаційних ресурсів впливає на учнів основної школи?

Розпочнемо з того, що сучасний світ, переповнений інформацією, формує для себе відповідний тип мислення, який дає людині можливість успішно розвиватися. Таке мислення називають кліповим.

Дослідженням кліпового мислення займалися багато сучасних дослідників: Докука С. [16], Жукова С. [19], Семеновских Т. [56], Удовицька Т. [60], Фрумкін К. [61].

Термін «кліпове мислення» існує з кінця XX ст. Спершу він мав значення спроможності людини осягати навколишню дійсність за допомогою недовгих яскравих зображень-повідомлень і телевізійних посилань чи

відеокліпів. Натомість, в понятійному мисленні застосовуються поняття і логічні конструкції, а не образи, тому кліпове мислення істотно відрізняється від понятійного.

У перекладі з англійської мови слово «clip» означає будь-який фрагмент тексту, уривок із фільму або вирізки з газети або журналу [26]. Вирізаючи основні моменти і складаючи їх в загальну історію, людина, яка монтує кліпи, полегшує глядачу розуміння і показує загальну картину, не заглиблюючись в запропоновану тему.

Основними причинами виникнення кліпового мислення є такі (за К. Г. Фрумкіним):

- зростання швидкості й розвитку життя та збільшення масштабів інформаційної лавини, внаслідок чого виникає проблема скорочення та фільтрації інформації, вибору головного та очищення непотрібного;
- необхідність в більш потрібній та важливій інформації та в темпах її надходження;
- зростання багатоманітності та різнобічності інформації, яка прибуває;
- можливість людини навчитися робити більшу кількість справ одночасно;
- розвиток каналів, де поширюється інформація [61].

Г. М. Гич зазначає, що сучасному молодому поколінню властиве кліпове мислення, яке спричиняє розвиток відповідного світогляду: сприймання дітьми чи підлітками навколишнього світу відбувається не цілісно, а за допомогою різних фактів, випадків, уривків, які іноді навіть не пов'язані між собою. Тому молодим людям важко, а іноді вони взагалі не можуть проаналізувати якусь обставину, тому що її образ не затримується в їхніх думках. Те зображення швидко змінюється на нове [11].

Чому в контексті проблеми інформаційних ресурсів ми розглядаємо кліпове мислення? На нашу думку, інформаційні ресурси безпосередньо пов'язані з кліповим мисленням, адже сучасні діти живуть у час

комп'ютеризації та інформатизації. Кліпове мислення – це реальність сучасного покоління. Воно властиве великій кількості теперішніх школярів, які навчаються в умовах інформаційного суспільства. Труднощі є в тому, що старше покоління (деякі вчителі та батьки) навчалось та виховувалось в зовсім інші часи. Вони мислять логічно, мають свою базу знань, тому хочуть передати молодшому поколінню такі ж знання, уміння і навички, які мають самі. Але час не стоїть на місці. Розвиток сучасного суспільства зобов'язує вміти швидко засвоювати нове, використовувати всі можливі джерела інформації, тому в сучасному навчанні є важливим питання правильного використання кліпового мислення й пристосування освітнього процесу до його особливостей.

Якщо брати до уваги вікові особливості п'ятикласників та їх взаємозв'язок із інформаційним простором, то потрібно зазначити, що в молодшому підлітковому віці (10-12 років) учні стають спроможні узгодити реальне із абстрактним. Школярі для досягнення нових можливостей та для поглиблення своїх суспільних знань нерідко пробують використати інформацію, яку бачать на екранах. В такому віці активно розвивається абстрактне мислення. Діти стають нормально та адекватно ставитися до гумору, жартів, починають розуміти іронію та сатиру. В молодших підлітків набувають розвитку почуттєві здібності та аналітичність. У той же час в учнів такої вікової категорії не завжди вистачає досвіду для сприймання та осмислення деяких питань, зокрема таких, які несуть небезпеку спотворення їхнього бачення світу [38].

Коли вчитель вибирає для учнів методи, форми й засоби навчання, то він повинен звертати увагу на тип сприйняття дітей. У кожної людини є найоптимальніший для неї спосіб сприймання інформації. Якщо педагог усвідомлює, як та чи інша дитина найкраще сприймає інформацію, то це допоможе йому краще розвинути здібності учня і розкрити його таланти.

За результатами досліджень, 20-30% людей найкраще сприймають інформацію слухом, 40% – зором, а інші – коли занотовують те, що почують, або ж коли використовують здобуті знання на практиці. Відповідно науковці виділяють такі типи сприйняття: візуальний, аудіальний, кінестетичний (тактильний).

Учні з візуальним типом сприйняття. Учням із візуальним сприйняттям подобається бачити повну картину того, що стається. Для них важливо, щоб інформація була цікавою й привабливою. У таких дітей гарна уява, добре працює фантазія. Їм легко все візуалізувати. З учнями із таким типом сприйняття треба виконувати веселі вправи, які будуть виробляти їхні навички мови й читання. Можна вибирати завдання, які розвиватимуть їх словниковий запас, вимову та артикуляцію. Такі заняття підвищать успішність учнів у школі.

Поміж візуалів є переважно творчі люди. Вони осягають навколишній світ образами і фантазією. В дітей з таким типом сприйняття головну роль відіграє зір. Часто буває таке, що їм бракує слів, щоб висловити свої думки, тому вони активно жестикулюють. Це відбувається тому, що такі учні мислять картинкою. Візуали, подивившись на сторінку, вільно можуть відтворити її в свідомості та знайти й прочитати необхідну інформацію.

Учні з візуальним типом сприйняття відмінно засвоюють інформацію, яка подається малюнками, графіками, фотографіями, діаграмами тощо. У візуалів постійно чимало зошитів, додатків та аркушів, на яких чітко й упорядковано занотовані додаткові відомості. Педагогу варто знати, що для таких дітей надзвичайно важливими будуть різноманітні інформаційні ресурси, які учні зможуть сприймати візуально.

Учні з аудіальним типом сприйняття. Учні-аудіали добре засвоюють інформацію тоді, коли їм все докладно розтлумачують. Дослідження показують, що діти з аудіальним типом сприйняття неодноразово розмовляють самі з собою, полюбляють щось роз'яснювати іншим та не

можуть довго мовчати. При виборі вправ для таких дітей варто звертати увагу на їх бажання говорити. Потрібно давати їм такі завдання, в яких учні зможуть розвивати навички мовлення й слухання.

Аудіал при спілкуванні основну увагу скеровує на мову. Для нього є актуальними та цікавими слова, хоча, як правило, він зрозуміє співрозмовника і через інтонації. Його слух схоплює будь-які зміни висоти, тональності голосу.

Такі учні постійно засвоюють щось або читають вголос і не люблять робити цього «про себе». Їм подобаються аудіопідручники, тому педагогам варто скористатися такими інформаційними ресурсами у роботі з аудіалами.

Учні з кінестетичним типом сприйняття. Учні-кінестети люблять грати в рухливі ігри і ніколи не можуть довго бути на одному місці. Школярів із таким типом сприйняття визнають важкими через те, що вони завжди надміру активні й непосидючі. Але для цих дітей необхідна така енергійність, адже це потрібно для їхнього успішного навчання.

У роботі з учнями-кінестетами варто використовувати ігрові вправи. Необхідно поєднати навчальний процес із забавами. Під час гри діти найкраще сприйматимуть та запам'ятовуватимуть потрібну інформацію, а також будуть задоволені від самої гри.

Для кінестетиків є надзвичайно вагомим те, що вони можуть відчутти, емоційно закріпити. У них в пам'яті залишаються аромати, відчуття, рухи, а ще вони здебільшого зорієнтовані на почуття, тому такі діти часто під час спілкування користуються словами, які пов'язані з температурою (холод/тепло), з вагою (легкість/важкість) тощо.

Коли кінестетик може доторкнутися чи відчуватиме співрозмовника близько до себе, тоді він краще буде спілкуватися й розуміти останнього. Таким дітям нелегко всидіти на одному місці або зосереджено слухати щось тривалий час. Чимало кінестетиків під час спілкування завжди щось крутять, перебирають у руках, шарпають або гладять. Якщо діти з таким типом

сприйняття на уроках поводять себе так, як ми описали вище, то не варто робити їм зауваження. Під час роботи з ними доцільно використовувати слова, що виражають емоції та відчуття.

Дигітальний тип сприйняття. Деякі дослідники виокремлюють ще одну групу за типом сприйняття – дигітальну [2]. Це люди, які поєднують в собі особливості всіх інших груп і сприймають дійсність за правилом «так/ні, чорне/біле». Такому учневі ніякі зображення чи тлумачення нічого не дадуть, поки він сам не зрозуміє зміст і суть правила.

При роботі з дітьми з будь-яким типом сприйняття варто використовувати одне правило: намагатися послуговуватися тими словами, які є найвпливовішими та найдоцільнішими для кожного типу.

Варто додати, що немає людей, для яких властивий лише один тип сприйняття. У кожного учня є якась частка від різних типів, але всі мають один, який є домінуючим. За ним і зараховують людей до того чи іншого типу.

Сучасний педагог зобов'язаний мати розвинену інформаційну культуру, легко розбиратися в інформаційному просторі та застосовувати у своїй роботі та в саморозвитку різні інформаційні ресурси. Освітній процес повинен бути таким, щоб діти не лише отримали певні знання, вміння та навички, але й навчилися набувати їх самостійно. Тому одним із головних завдань сучасного вчителя, тим більше в час карантинних обмежень та воєнних дій, є навчити своїй учнів працювати самостійно, організувати їхню власну пізнавальну діяльність. Допомогти у вирішенні цих завдань можуть модерні інформаційні технології, а саме гіпертекст [53].

У «Літературознавчій енциклопедії» (2007) знаходимо таке визначення цього терміна: «Гіпертекст – текст із фрагментами, що пов'язують його з іншими текстами» [36]. Він надає можливість для читача вибрати один із способів його перегляду і прочитання.

В іншій дефініції гіпертекст трактується як електронний текст (Г. Рябов) і визначається як «спосіб організації тексту», що зародився разом із появою

комп'ютерних технологій в освіті. Гіпертекст надає можливість читачеві швидко перейти з одного тексту на інший (частіше такий, який доповнює чи розтлумачує початковий текст), а потім знову ж дає змогу повернутися до первинного тексту і продовжити працювати з ним.

Тексти пов'язані між собою за допомогою гіперпосилань, які бувають і перехресними [54].

Проаналізувавши різні дослідження щодо гіпертексту, можна виокремити такі його технічні переваги:

- легкість у використанні – можна перейти за покликаннями в різноманітних напрямках;

- динамічність – можна створити нові посилання та далі розвивати ту чи іншу тему або напрямок;

- гнучкість упорядкування інформації – на основі одних відомостей можна створювати різні зразки упорядкування інформації;

- модульність структури інформації – на одну текстову частину можна покликатися з різних сторін чи модулів. Така можливість підвищує інформаційну різноманітність та применшує частину однакової (дубльованої) інформації;

- сумісність – один текст може опрацьовувати багато авторів.

Під час освітнього процесу є такі переваги гіпертексту:

- право на користування ієрархічно впорядкованою інформацією, яка дає змогу для учнів самостійно вибирати спосіб та логіку засвоєння матеріалу і гарантує осмислення і розуміння навчання;

- системність – дає можливість простежити зв'язок з минулими та майбутніми темами;

- шанс для аналізу помилок;

- послідовність, наступність – дає змогу при закріпленні вже вивченої інформації добавляти аспекти, які допомагають долучити нові знання в систему вже опанованих;

- ефект неупередженості – задовольняється репрезентацією відомостей відповідно до винятково семантичних критеріїв;

- багатофункціональність – завдяки безмежності галузей використання може бути знаряддям діагностики, застосовуватись у редагуванні та тлумаченні.

Висновки до першого розділу

Отже, в цьому розділі ми розглянули та опрацювали теоретичні засади застосування інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі, дали тлумачення таких понять, як «інформаційні ресурси», «дистанційне навчання», «змішане навчання». Також ми зробили огляд різнотипних інформаційних ресурсів та спробували їх класифікувати.

У цьому ж розділі ми вивчили та оцінили психологічні аспекти застосування інформаційних ресурсів в основній школі та визначили, що інформаційні ресурси є ефективними допоміжними інструментами у освітньому процесі. Інформаційні ресурси варто використовувати вчителям для того, щоб:

- розвивати особистість учня;
- підготувати школярів до самостійного існування в інформаційному суспільстві;
- сприяти інтелектуальному розвитку дітей, навчити конструктивно та алгоритмічно мислити;
- сформувати інформаційну культуру;
- навчити керувати інформацією тощо.

РОЗДІЛ 2

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

2.1. Аналіз нормативно-правової бази щодо застосування інформаційних ресурсів в основній школі

Застосування інформаційних ресурсів у всіх сферах життя, в тому числі і в освіті, стало своєрідною особливістю сучасного світу. Щоб освітній процес із використанням інформаційних ресурсів був продуктивним та ефективним, необхідно добре знати чинну нормативно-правову базу щодо цієї проблеми.

Перебудову сучасної освіти показано в таких нормативно-правових документах: Національна доктрина розвитку освіти (2002), Національна програма інформатизації (1998), проєкт Концепції розвитку освіти України на період із 2015 до 2025 року (2014), Державна цільова програма «Сто відсотків» (2011), Національний проєкт «Відкритий світ» (2012), «Концепція нової української школи» (2016), «Дорожня карта освітньої реформи (2015-2025)» (2015), проєкт нового Закону України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту» та ін.

Національна доктрина розвитку освіти є одним із визначальних документів, який окреслив ключові шляхи поліпшення та прогресу освіти України. У частині IX «Інформаційні технології освіти» вказано, що домінуючим в розвитку освіти є залучення до навчального процесу новітніх інформаційних технологій, які гарантують подальше покращення освітнього процесу, відкритість та результативність навчання, підготовка учнівства до життєвого процесу в інформаційній спільноті. Цього можна домогтися за допомогою:

- забезпечення інформатизації навчання, яка здійснюється за допомогою виконання освітніх інформаційних вимог учнів;

- уведення в освітній процес дистанційного навчання із використанням інформаційних технологій разом із традиційними;
- створення індивідуальних освітніх програм залежно від визначених запитів та видання електронних підручників;
- забезпечення розвитку новітніх засобів навчання, відповідних до світового науково-технічного рівня, що є однією з важливих умов ефективного досягнення мети освіти.

Держава сприяє інформатизації освіти, використанню в освітньому процесі інформаційних технологій та ресурсів; позитивно впливає на задоволення потреб навчальних закладів у комп'ютерах, модерних засобах навчання, розробку інформаційно-освітніх систем [41].

Інформатизація навчання поєднана із рішенням ухвалити нормативно-правові акти щодо забезпечення ходу інформатизації. У нашій державі одним із головних шляхів інформатизації є освіта і наука. Держава почала координувати інформатизацію після прийняття 1998 року Законів України «Про Національну програму інформатизації» [23] та «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [22].

Закон України «Про Національну програму інформатизації» вперше в Україні на державному рівні розтлумачив та визначив поняття, які пов'язані з інформатизацією. У ньому також зосереджено увагу на основних домінантах та нормах щодо шляху інформатизації України. Тут виділено її головні напрями, до яких належить інформатизація освіти, науки та культури.

Однією з головних важливих цілей та завдань програми інформатизації зазначено розробку загальнодержавної сітки інформаційного задоволення потреб учасників життєдіяльності суспільства (в тому числі учасників освітнього процесу) [23].

У III частині вказано, що найвагомим елементом механізму інформатизації є державна система інформаційних ресурсів – розчленована база відомостей і знань із різних напрямів освіти, науки, культури тощо.

Окремим пунктом виділені основні завдання інформатизації освіти, поміж якими є й такі: покращення видів та змісту освітнього процесу, введення комп'ютерної методики навчання й контролю знань, особистісна зорієнтованість навчання, прийняття до уваги психофізіологічних властивостей кожного учасника освітнього процесу. Розкрито очікувані ефекти та наслідки інформатизації освіти: зростання інформаційного рівня учнів, вдосконалення форм, методів, прийомів і засобів навчання, наближення їх до світового рівня тощо. Головним завдання інформатизації освіти визначено розробку універсальної міжнародної комп'ютерної сітки освіти та науки [23].

У Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» зазначено, що одним із головних і важливих положень України є бажання створити інформаційне суспільство, яке буде орієнтуватися на бажання громадян, доступне для всіх і націлене на розвиток і просування вперед, де будь-хто зможе складати, збирати та нагромаджувати інформацію та знання, застосовувати їх у своїх щоденних потребах, щоб кожна людина могла повністю реалізувати себе, тим самим підтримуючи і індивідуальний, і суспільний розвиток [24].

У Концепції розвитку неперервної освіти, яка була затверджена наказом МОН України 14 серпня 2013 р. № 1176, можемо бачити, що увага приділяється питанню інформатизації та застосування інформаційних технологій і ресурсів при підготовці педагогів та при підвищенні їх кваліфікації. У ній зауважено, що до першорядних завдань належить оновлення в освітньому процесі змісту, форм, методів навчання згідно з вимогами інформаційного суспільства [39].

У наказі МОН України № 665 від 1 червня 2013 року «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» натрапляємо та головні властивості, риси та вимоги до педагогів. У тому ж документі знаходимо

інформацію про компетентного працівника освіти: рівень діяльності педагога, що буде забезпечувати дієве вивчення та відмежування потрібної інформації, її пристосування до вікових особливостей учасників освітнього процесу, до навчального процесу та вимог програми, буде активно працювати з різнотипними інформаційними ресурсами, іншими допоміжними інструментами, готовим методичним забезпеченням, яке зможе вирішити різні педагогічні проблеми й питання, буде проводити самостійну роботу учнів, буде готовий до дистанційного навчального процесу та зможе використовувати у своїй роботі новітні технології, цифрові та інформаційні освітні ресурси [40].

У 2014 році в Україні відбулася Революція Гідності. Зміни, які відбулися після цієї події, посилили прогрес та корекцію освіти. Переміни, які здійснилися в сфері інформатизації освіти, відображено у «Концепції нової української школи», презентація якої відбулася у серпні 2016 року.

У IX розділі, який має назву «Сучасне освітнє середовище», зазначено, що сучасна освіта має потребу в застосуванні новітніх технологій, модерних засобах навчання, інформаційних ресурсах, адже ці інструменти зроблять ширшими можливості вчителя, тим самим сформують у школярів технологічні компетентності [32 **Error! Reference source not found.**].

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» вказано, що учні інформаційно забезпечені, якщо вони мають відкритий доступ до різнотипних інформаційних ресурсів, а також до Інтернету, електронних підручників та інших ресурсів, які необхідні для освітнього процесу.

Головна установа виконавчого керівництва в освіті повинна задовольнити створення та діяльність інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, де будуть міститися всі безкоштовні електронні підручники для учасників освітнього процесу, а також інші навчальні інструменти, які в цілому чи частково створені із коштів державного бюджету [25].

Отже, опрацювавши нормативно-правову базу інформатизації освіти в Україні, ми виявили, що інформаційні ресурси активно залучаються в освітній процес, але можемо констатувати, що в реальності все не зовсім так, як у документах, тому ми визначили переваги та недоліки використання інформаційних ресурсів у школі.

Назвемо недоліки застосування інформаційних ресурсів у основній школі:

- наявність технічних проблем (відсутність інтернету);
- низький рівень інформаційної грамотності педагога;
- відсутність у робочому графіку педагогів часу на вивчення можливостей Інтернету;
- можливість звикання вчителя до застосування інформаційних ресурсів на уроках (методи навчання стануть не розвивальними, а наочно-ілюстративними).
- є учні, яким важко сприймати інформацію з екрана;
- немає розробленої методики користування інформаційними ресурсами в освіті.

До переваг застосування інформаційних ресурсів у школі віднесемо такі:

- можливість розробки та вдосконалення різних навчальних стилів;
- можливість підключити через мережу до будь-якого ресурсу, що дає змогу заощадити час та кошти;
- можливість поєднати звук та зображення з освітнім процесом;
- можливість зацікавити та змотивувати учасників освітнього процесу, які ростуть в інформаційному суспільстві;
- можливість використання в навчанні різнотипних модерних технологій.

2.2. Аналіз шкільних програм і підручників у контексті досліджуваної проблеми

Дотепер інформаційним ресурсам у школі приділялося не так багато уваги, але ХХІ століття внесло свої корективи в освітній процес, залучаючи новітні засоби та методи навчання. У наш час проблема застосування інформаційних технологій та ресурсів у навчальних закладах є однією з головних.

Як результат створюється багато різноманітних методичних посібників, програм та підручників, які окреслюють це питання та намагаються внести інформаційні ресурси в освітній потік. Не минули такі ресурси й шкільних підручників та програм.

Сучасні програми та підручники повинні сприяти розвитку інформаційної грамотності у дітей.

Звичайно, є різні дефініції поняття «інформаційна грамотність», але ми проаналізуємо докладніше деякі з них. Професор В. І. Гриценко вказує на те, що до цього поняття відносять такі навички, як здатність знаходити, аналізувати, застосовувати, характеризувати правдивість і захист інформації; оцінювати важливість сучасних ІКТ і вміти їх застосовувати [14].

Інформаційна грамотність – це комплекс знань, які необхідні для того, щоб отримати, зрозуміти, оцінити, адаптувати, генерувати, зберігати та подати інформацію, яка використовується при вивченні певної проблеми. Люди, які є інформаційно грамотними, вміють мислити критично, аналізувати інформацію та застосовувати її при самовираженні, здатні створювати інформацію, самостійно навчатися тощо [44]. Інакше кажучи, інформаційно грамотна людина повинна мати навички збирання, використання, організації, синтезу та створення інформації згідно з етичними стандартами.

Саме інформаційна грамотність є головною засадою для навчання протягом усього життя. Тобто споживач підбирає інформацію доцільну та

продуктивну, аналізує інформацію вибагливо та грамотно, застосовує її точно та оригінально [14].

Інформаційно грамотна людина повинна вміти:

- знайти і осмислити інформацію;
- розкрити джерела інформації;
- визначити місце розташування інформації;
- оцінювати та аналізувати інформацію;
- організувати, зберегти та архівувати інформацію;
- застосовувати інформацію згідно з етичними нормами;
- утворювати та обмінюватися новими знаннями [44].

Ми проаналізували деякі підручники та програми і показали важливість використання інформаційних ресурсів у сучасних підручниках із української мови.

У пояснювальній записці до програми для основної школи зазначено, що згідно із інформаційно-цифровою компетентністю учні повинні вміти користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями для того, щоб створювати, шукати та обробляти інформацію, а також обмінюватися нею. Діти мусять безпечно себе почувати в інформаційному просторі та вміти там комунікувати. Школярі повинні вміти розпізнавати інформаційні ресурси чи технології, які можуть їм нашкодити.

Школа повинна виробити в дітей правильне ставлення до інформаційних технологій та ресурсів: закликати використовувати лише для того, щоб задовольнити пізнавальні інтереси, щоб вміти злагоджено спілкуватися у віртуальному інформаційному просторі, навчити критично сприймати будь-яку інформацію, а також вказати на важливість додержання правил роботи з інформацією.

Для того, щоб аналіз підручників був продуктивним, ми розглянемо підручники з української мови для 6 класу:

- О. П. Глазова. Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2014.
- С. Є.Єрмоленко, В. Т. Сичова, М. Г. Жук. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Грамота, 2014.
- О. В. Заболотний, В. В. Заболотний. Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2014.

Підручник «Українська мова» (автор О. П. Глазова) розроблений таким чином, щоб навчання за його допомогою формувало мовну особистість нашого століття. Дидактичний матеріал, представлений у цьому підручнику, зорієнтований на події, цінності, обставини з життя, приклади поведінки учня, що розвивається у інформаційному суспільстві, належить до Інтернет-покоління та про новітні технології інколи знає більше, ніж вчителі чи батьки.

Серед рубрик, які наявні в підручнику, є така: «Здобуємо й опрацьовуємо нову інформацію за допомогою комп'ютера» [12, с. 3]. Ця рубрика дає учням безпосередню можливість навчатися за допомогою інформаційних ресурсів та розвивати інформаційну грамотність. Є завдання, де потрібно дізнатися про правила електронного спілкування. В іншій вправі треба знайти бібліотеки, які діють в мережі Інтернет та скористатися послугами однієї з них; порівняти електронну книжку та паперову. Цікавим є завдання, де потрібно дізнатися про походження свого імені та підготувати комп'ютерну презентацію «Я і моє ім'я».

Загалом згаданий вище підручник не дуже багатий на інформаційні ресурси, але якщо учні виконуватимуть запропоновані їм завдання, то це сприятиме розвитку їх інформаційної грамотності.

Підручник «Українська мова» (автори С. Є. Єрмоленко, В. Т. Сичова, М. Г. Жук [17]) бідний на інформаційні ресурси порівняно з іншими. У ньому багато завдань із ребусами, кросвордами, головоломками, які зацікавлюють учнів, але не із застосуванням інформаційних ресурсів.

У підручнику «Українська мова» (автори О. В. Заболотний, В. В. Заболотний [20]) реалізується особистісно зорієнтований підхід до навчання української мови в школі, але при користуванні вищезгаданим підручником не простежується активний розвиток інформаційної грамотності. Тут наявні проєкти, де потрібно зробити музичний супровід до виступу, ілюстрації, скласти кросворд чи ребуси, підготувати міні-журнал «Іменник», укласти невеликий друкований словотвірний словничок назв осіб за професією чи видом діяльності. Під час виконання таких завдань діти можуть за бажанням використовувати різноманітні інформаційні ресурси, але конкретних покликань чи завдань із застосуванням інформаційних ресурсів у підручнику немає.

У контексті досліджуваної проблеми не можемо не згадати про українського мовознавця, педагога, популяризатора української мови, радіо- та телеведучого Олександра Авраменка, який створює сучасні підручники з української мови. Зокрема, в підручнику «Українська мова» для 8 класу [1] є також матеріали з Інтернету із експрес-уроками, що допомагатимуть розвивати мовну компетентність учнів, а також зроблять роботу здобувачів освіти більш цікавою та різноманітною.

Тут ми знаходимо завдання, де потрібно переглянути ролик «Найвищий рівнинний водоспад країни» та висловити свої враження; переглянути кліп Тіни Кароль «Намалюю тобі зорі...» та знайти речення, які є простими, спонукальними, односкладними; переглянути експрес-урок «Ложа, ложе, лоджія» і записати значення цих слів, використовуючи складений іменний присудок, а також підкреслити граматичні основи; переглянути експрес-урок «Тільки не кажіть леснічна площадка й замочна скважина!» і зробити висновок щодо звучання таких суржикових словосполучень в літературній мові; переглянути експрес-урок «З повагою ... Софія Ротару» (кома чи тире?)» і пояснити, який розділовий знак тут потрібен і чому; переглянути експрес-урок «З якого віку треба звертатися на ви до незнайомців?»; переглянути експрес-

урок «Будь ласка чи прошу — який варіант правильний?» та скласти два речення зі словом «прошу», щоб в одному варіанті воно було вставним, а в іншому – членом речення.

Проаналізувавши зазначені завдання, можна зробити висновок, що вправи, запропоновані в підручнику Авраменка, сприяють розвитку не лише мовних здібностей і знань учнів, а й розширюють культурні та моральні погляди школярів.

Навчання української мови в сучасній школі повинне спрямовуватися на формування особистості, яка зможе вільно володіти та користуватися різноманітними мовними засобами у будь-якій комунікативній ситуації, а також на розвиток у здобувачів освіти інформаційної грамотності, яка є необхідною в сучасному суспільстві. Підручники, з якими працюють учні XXI століття, повинні відображати в собі розвиток сучасного суспільства та використовувати ті засоби, які є цікавими для дітей.

2.3. Експериментальна система вправ і завдань із застосуванням різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови у 5 класі

У контексті досліджуваної проблеми необхідним завданням було опрацювання та розробка вправ і завдань із застосуванням інформаційних ресурсів для уроків української мови, що формували б в учнів потрібні уміння та навички. Виконуючи це завдання, ми звертали увагу на те, що навчання може здійснюватися як офлайн, так і в дистанційному чи змішаному режимі, відповідно застосування інформаційних ресурсів залежало здебільшого від форм та способів проведення уроків.

Для початку ми опрацювали науково-методичну літературу, в якій ознайомилися з різними класифікаціями та типологіями вправ для школярів.

Варто зазначити, що існує багато класифікацій вправ, адже науковці не дійшли єдиної думки щодо цієї проблеми. Ми наведемо деякі з них, які, на нашу думку, варті уваги.

Науковці класифікують вправи за різними ознаками та критеріями, тому й вони поділяються на різні типи:

- за ступенем оволодіння знаннями – репродуктивні, конструктивні, аналітичні, творчі (І. Рахманов, Ю. Пассов, М. Успенський);
- за типами роботи під час навчання – підготовчі та комунікативні (В. Скалкін);
- за інформативною метою, рівнем самостійності, оригінальності та творчості – підготовчі, вступні, тренувальні, завершальні (В. Онищук);
- за способом формування вмінь і навичок – імітаційні, репродуктивні, оперативні, продуктивні, творчі (О. Хорошковська);
- за типом проведення – усні, письмові (О. Текучов);
- за сутністю – фонетичні, граматичні, орфографічні, стилістичні (О. Текучов);
- за стадією формування та вдосконалення мовленнєвих навичок – підготовчі до мовлення, власне мовленнєві (І. Салістра); мовно-аналітичні, конструктивні-мовленнєві, комунікативні (В. Мельничайко);
- за місцем виконання – класні, домашні (М. Пентилюк, Т. Окуневич) [45].

Серед українських мовознавців найґрунтовніше досліджували метод вправ В. Онищук та О. Біляєв [43]. Найбільш розповсюдженою вважається класифікація В. Онищука, яка була подана ще в минулому столітті, але не втратила своєї актуальності й до цього часу.

Основними підставами для класифікації вправ, на думку вченого, є мета, рівень самостійності та творчості учнів. Із погляду на це, вирізняють підготовчі, вступні, тренувальні та завершальні вправи. Підготовчі вправи спрямовані на те, щоб актуалізувати вже набуті знання дітей, усунути будь-які прогалини у навчанні; метою вступних вправ є сприйняття та усвідомлення нових тверджень та думок; тренувальні вправи виконуються для того, щоб

закріпити набуті знання; ціль підготовчих вправ полягає в тому, щоб вирішувати вправи більш проблемного та творчого характеру [43, с. 48].

При створенні експериментальної системи вправ та завдань ми використовували вже згадану класифікацію (за інформативною метою, рівнем самостійності та творчості учнів), а також типології М. Пентилюк, Т. Окуневич (за місцем виконання) та О. Текучова (за типом проведення).

Підготовчі вправи виконуються для актуалізації опорних знань учнів. Приклади підготовчих письмових та усних вправ із застосуванням інформаційних ресурсів, які можуть бути використані при опрацюванні теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)» (фрагмент уроку із підготовчою вправою див. у додатку б):

1. *Розподілити слова відповідно до їхнього запитання (підмет: хто?, що?; присудок: що робити?, що зробити?):* <https://learningapps.org/19140533> (Платформа LearningApps).

2. *Кросворд «Закінчи речення» (розгадується на мультимедійній дошці). Хто з дітей першим дасть правильну відповідь, той відображає її на екрані. Розв'язавши кросворд, учні по вертикалі прочитають назву розділу, у якому вивчаються словосполучення і речення. Це може стати для них підказкою, тому що вони вже повинні знати, що це за розділ.*

3. *Розрізняємо словосполучення й речення:* <https://learning.ua/mova/piaty-klas/rozrizniaiemo-slovspoluchennia-i-rechennia> (Платформа Learning.ua).

4. *Словосполучення і не словосполучення:* <https://learningapps.org/2056350> (завдання з блогу вчительки української мови та літератури Шевченко Світлани).

5. *Перейти за покликанням в дитячий онлайн-журнал «Крилаті». В рубриці «Загадки» відгадати загадки. В перших двох визначити кількість слів, словосполучень та речень:* <http://www.krylati.org/krylati/zahadky.asp>

6. *Обери два рядки, у яких словосполучення, а не речення:*

<https://miyklas.com.ua/p/ukrainska-mova/5-klas/vidomosti-z-sintaksisu-i-punktuatciyi-14562/rechennia-iogo-gramaticzna-osnova-pidmet-i-prisudok-39372/re-e4ce6e52-ec5b-4cd2-93b5-7fd0f5c56a8b>

Вступні вправи застосовуються тоді, коли опрацьований новий матеріал. Їх мета в тому, щоб ефективніше засвоїти та зрозуміти правила, а також сформувати вміння та навички, спробувати використати здобуті знання практично. Приклади таких вправ до теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)» (фрагмент уроку із вступною вправою подано в додатку 7):

1. *Виділи граматичну основу речення:* <https://learningapps.org/4377147>
(Платформа LearningApps).
2. *Постав питання до головних членів речення:* <https://learning.ua/mova/piatyi-klas/stavimo-pytannia-do-holovnykh-chleniv-rechennia> (Платформа Learning.ua).
3. *Вибери член речення, якого не вистачає:* <https://learning.ua/mova/piatyi-klas/vstavliaemo-propushchenyi-holovnyi-chlen-rechennia> (Платформа Learning.ua).
4. *Вивести на екран речення з вжитими в інфінітиві присудками. Діти ланцюжком повинні усно виправити всі речення.*

Тренувальні вправи спрямовані на те, щоб закріпити набуті мовні та мовленнєві навички (всі приклади вправ такого типу ми готували до теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)»). В. Онищук [43] поділяє такі типи вправ на вправи:

- 1) за зразком;
- 2) за інструкцією;
- 3) за завданням.

Вправи першого виду можуть бути виконані як усно, так і письмово. Передусім учні повинні мати перед очима зразок того, як виконувати те чи

інше завдання (урок із різними видами тренувальних вправ подано у додатку 8):

1. *Поставте подані слова у такій формі, щоб із них можна було скласти речення. Утворіть речення, запишіть. Підкресліть граматичну основу.*

Зразок: Річка, над, журитись, верби, тихо – Тихо над річкою зажурилися верби.

2. *Перейти за покликанням на підручник з української мови (С. Єрмоленко) та виконати завдання 410 на сторінці 167, де потрібно за алгоритмом підготувати й написати розповідь на тему «Моя родина», використовуючи у своєму творі різні форми вираження присудків. При написанні розповіді скористатися готовими запитаннями.*

1. Опишіть свою родину.
2. Яке походження вашого прізвища?
3. Які професії поєдналися у вашій родині?
4. Як часто ви зустрічаєтеся?
5. Чи є у вашій родині традиції? Які?
6. Як ви з родиною відпочиваєте?

Зразок виконання:

Я народилася й живу в родині, яка поєднала в собі прізвища Вакуліч та Дейнеко. Моя родина є дуже великою та дружньою. А ще в моєму родинному колі майже всі співають, що є для мене надзвичайною радістю. На жаль, про походження прізвища Вакуліч ні мені, ні моїм рідним нічого не відомо, а от Дейнеко – це українське прізвище. «Дейнека» мало значення «дрючка», «кия», або озброєної киями козацької юрби. Ми часто збираємося разом вечорами, особливо взимку, коли в сільських людей більше вільного часу. Наша родина не має багато традицій, але однією з них є на великі свята (Різдво, Великдень) з'їхатися всім до бабусі, побачити братів і сестер, дядьків і тіток, які живуть далеко. Влітку наша сім'я їздить на озеро. Ще ми любимо посмажити

шашлики на природі у теплий літній вечір, поспівати пісень під гітару, поїсти кавунів і динь та попити березового соку, якого ще з весни не забули законсервувати. З нашою родиною неможливо сумувати, адже в ній зібрані веселі та щирі люди, які завжди підтримають у потрібну хвилину та будуть «один за всіх, всі за одного».

Вправи за інструкцією не спрямовані на те, щоб був зразок. Тут лише повинні бути певні настанови, правила чи інструкція, як правильно виконувати це завдання. При виконанні таких завдань більше проявляється самостійність учнів. Приклади таких вправ із використанням інформаційних ресурсів:

1. Виконайте онлайн тестові завдання:

<https://naurok.com.ua/test/rechennya-yogo-gramaticzna-osnova-1417837.html> (Платформа *На урок*).

2. *Обери рядок з правильною відповіддю:*

<https://miyklas.com.ua/p/ukrainska-mova/5-klas/vidomosti-z-sintaksisu-i-punktuatciyi-14562/rechennia-iogo-gramaticzna-osnova-pidmet-i-prisudok-39372/re-369ea7bc-1104-4a7f-ace2-76400ee91f03> (Платформа *МійКлас*)

Вправи за завданням є для того, щоб школярі вчилися застосовувати здобуті знання, вміння й навички практично. Їх вчитель може давати лише тоді, коли учні вже засвоїли новий матеріал і можуть скористатися ним на практиці. Здебільшого такі вправи не мають зразків чи вказівок педагога, але містять в собі чітко означені завдання. Наведемо приклади таких вправ:

1. *Перепишіть прислів'я, вставте вибраний із довідки підмет або присудок. У «Словнику прислів'їв та приказок з поясненнями» знайти значення всіх наведених прислів'їв.* Доступ до словника:

https://kampot.org.ua/traducii_ta_zvuchai/zvuchai/2313-slovník-prislvyiv-ta-prikazok-z-poyasnennyami.html

1. Багато́му і під гору вода тече, а ... і в долині треба криницю копати. 2. Береженого Бог береже, а козака ... стереже.. 3. Весна красна квітками, а .. – плодами. 4. Вік живи — вік 5. Де робить машина, там не ... спина. 6. Книжки не говорять, а правду

Довідка: Шабля. Осінь. Бідному. Учись. Кажуть. Болить.

2. Виділіть граматичну основу речення: <https://learningapps.org/4376982>

3. Перейти за покликанням на підручник з української мови (С. Єрмоленко) та виконати вправу 411 на сторінці 167 (Прочитайте текст. Визначте, якими частинами мови виражені головні члени речення. Випишіть речення, у яких присудок виражений дієсловом та іменником). Доступ до підручника: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-5-klas-2018/01-ukrainska-mova-5-klas/ukr-mova-5-klass-gramota.pdf>

Завершальні вправи виконуються учнями для того, щоб перевірити, як вони засвоїли матеріал та чи сформували в собі потрібні вміння та навички. До таких вправ належать творчі завдання, контрольні роботи та проблемні завдання з практичним характером. Через контрольні роботи вчитель чітко бачить рівень засвоєння знань своїми учнями, творчі вправи спрямовані на те, щоб збагатити словниковий запас учнів, навчити їх мислити, творчо думати та правильно мовити. Проблемні завдання даються для того, щоб спробувати застосувати набуті вміння та навички в нестандартних умовах.

До завершальних вправ відносять перекази, диктанти та інші творчі завдання. Такі вправи спрямовані на самостійне виконання, без зразків, вказівок чи настанов. Головна їх ціль – виточити практичні уміння та навички, усвідомити, досягнути та закріпити набуті знання. Наведемо декілька прикладів таких вправ (звичайно ж, із використанням інформаційних ресурсів (урок із використанням завершальної вправи див. у додатку 8)):

1. *Переглянути відео. Скласти та записати речення про українську природу, де були б і підмет, і присудок:* https://www.youtube.com/watch?v=EtoNBYR5YDA&t=2s&ab_channel=%D0%A

[3%D0%9D%D0%86%D0%90%D0%9D](#) (можна заздалегідь скачати та показати на екрані або через презентацію).

2. Творчий диктант

Визначити межі речень. Прочитати, слідкуючи за тим, як у кінці речень понижується голос. Списати, розставляючи пропущені розділові знаки. Підкреслити граматичні основи. Перейти за покликанням на «Енциклопедію рослин» і на сторінці 73 подивитися на фото дзвіночка та прочитати про нього. Доступ до енциклопедії: https://shron1.chtyvo.org.ua/Anufriieva_Svitlana/Entsyklopediia_roslyn_sadovykh_ta_kimnatnykh.pdf?

Для вчителя-словесника важливим є не тільки подати теоретичний матеріал для учнів та навчити правил, але ще й розвинути комунікативні та мовленнєві вміння й навички учнів. Під час дистанційного та змішаного навчання такі уроки, звичайно, важче проводити, але все ж не потрібно відмовлятися від них, адже вони мають значущий вплив на розвиток комунікативно вправного мовця. Ми спробували надати зразки вправ не лише для аспектних уроків, але й для уроків розвитку мовлення, які можна провести з використанням інформаційних ресурсів. Варто згадати, що є різні види мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, говоріння й письмо.

Приклад вправи до теми «Розвиток зв'язного мовлення. Текст, його ознаки. Докладний усний переказ тексту» (фрагмент уроку з вправою розміщений в додатку 9):

1. Усний переказ тексту.

Завдання: прослухати текст, дібрати заголовок, визначити тему та основну думку, скласти план. Усно переказати текст.

Учитель може ввімкнути відео з текстом переказу або ж прочитати його під легеньку музику, яка дозволить учням із задоволенням слухати. Доступ до переказу: https://www.youtube.com/watch?v=8CF7YSLMaNc&ab_channel=%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%

[D0%BD%D0%B0%D0%94%D1%96%D0%B1%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0](https://www.youtube.com/watch?v=S7U8ExhCK50&ab_channel=DOZEOFFMEDUZA%2FSTAVITSKY)

Доступ до музики для переказу: https://www.youtube.com/watch?v=S7U8ExhCK50&ab_channel=DOZEOFFMEDUZA%2FSTAVITSKY

Вправи до теми «Розвиток зв'язного мовлення. Складання діалогів»

1. Переглянути відео про діалог та монолог. Скласти й «проговорити» за особами діалоги, які були б можливі при вашій зустрічі:

- а) з однокласником;
- б) з першою вчителькою;
- в) з бібліотекарем.

Доступ до відео: https://www.youtube.com/watch?v=W1Mrr3HswfA&ab_channel=%D0%97%D0%BE%D1%8F%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA

2. Складіть та розіграйте діалог за поданими малюнками (малюнки відобразити за допомогою презентації (див. додаток 10)).

3. Виконати онлайн-тест для підсумку уроку: <https://naurok.com.ua/test/dialog-rozdilovi-znaki-pri-dialozi-319783.html>

Отже, дослідивши праці сучасних мовознавців та лінгводидактів й опрацювавши їх наукову спадщину, ми проаналізували різні типи вправ із української мови та приклади деяких із них. На основі аналізу теоретичного матеріалу ми створили систему експериментальних вправ та завдань для п'ятикласників із застосуванням різнотипних інформаційних ресурсів.

2.4. Перебіг та результати педагогічного експерименту в умовах педагогічної практики

Для того, щоб перевірити ефективність застосування різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі, ми скористалися науково-дослідними методами. Одним із основних методів був

педагогічний експеримент, який ми провели під час проходження педагогічної практики. Його основна ціль – перевірити ефективність використання інформаційних ресурсів у навчанні дітей української мови.

Проводився педагогічний експеримент на базі КЗ «Кухченський ліцей Локницької сільської ради». У зв'язку з тим, що студент-практикант проходить практику лише в одному 5 класі, до експерименту були залучені дві підгрупи п'ятикласників, які мають приблизно однакову успішність. Експериментальна підгрупа навчалася із використанням на уроках різнотипних інформаційних ресурсів, а контрольна – за традиційними методами без застосування інформаційних ресурсів. Тема експериментального уроку – «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)». Даний педагогічний експеримент пройшов такі етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Метою першого етапу – констатувального – було вивчення стану проблеми, яку ми досліджуємо. Згідно з метою ми повинні були вирішити такі завдання:

- опрацювання й аналіз теоретичної бази дослідження, нормативних документів щодо застосування в основній школі різнотипних інформаційних ресурсів;
- дослідження попереднього педагогічного досвіду педагогів-словесників щодо використання інформаційних ресурсів на уроках української мови;
- спостереження за тим, який у п'ятикласників рівень практичних умінь і навичок щодо визначення типів речення, головних членів речення, адже без опорних знань продовження вивчення української мови буде не таким дієвим, а також порівняння знань підгруп із зазначеної теми для прозорості експерименту.

Проаналізувавши наукову літературу, ми переконалися, що немає одностайної думки мовознавців щодо використання інформаційних ресурсів на уроках української мови, хоча більшість учителів вже не уявляють свого життя без цих допоміжних інструментів, але є й такі (переважно старшого

віку), які ще не навчилися ефективно користуватися благами сучасного світу. Однією з проблем є потреба в сучасних технічних засобах, яких часто не вистачає, особливо в сільських школах, які розташовані далеко від великих міст. Безперечно, з розвитком як освіти, так і всього суспільства інформаційні ресурси більше і глибше будуть проникати в школи, адже час не стоїть на місці, розвиваються інформаційно-комунікаційні технології, з'являються нові методи, прийоми, засоби та форми роботи з дітьми.

Опрацювавши різні наукові дослідження щодо нашої теми, а також нормативну базу щодо використання інформаційних ресурсів у школі, пройшовши практику в школі, ми встановили, що всі інформаційні ресурси можуть бути корисними і ефективними, якщо їх використовувати в потрібний час, у потрібному місці і в потрібній кількості. Найбільше студент-практикант використовував ці допоміжні інструменти в час дистанційного навчання, адже тоді інформаційні ресурси є найдієвішими і найпотрібнішими.

Для того, щоб вивчити та дослідити попередній досвід застосування інформаційних ресурсів у школі, в тому числі на уроках української мови, та для того, щоб визначити найбільш ефективні їх види, ми поспілкувалися із вчителями та учнями, а також провели анкетування серед вчителів-словесників та учнів 5-А класу КЗ «Кухченський ліцей Локницької сільської ради».

Більшість учителів, як ми вже згадували раніше, із задоволенням використовували б у своїй роботі інформаційні ресурси, але не мають такої можливості, адже школа, в якій студент-практикант працював, є досить старою, і діти мають потребу в новій школі, тому що на таку кількість учнів, яка навчається там зараз, школа є надзвичайно тісною. Звичайно, із технічним забезпеченням теж не все гаразд, тому ми розуміємо висновки опитаних вчителів-словесників.

Для того, щоб виявити на констатувальному етапі рівень знань школярів про речення та практичних умінь учнів щодо визначення головних членів

речення, які були сформовані на традиційних уроках переважно без застосування інформаційних ресурсів, ми провели констатувальний зріз в контрольній та експериментальній групах. За результатами констатувального зрізу ми виявили, що рівень знань та вмінь із української мови в обох групах приблизно однаковий. Результати констатувального зрізу подано в табл. 1.

Таблиця 1

**Результати навчальних досягнень учнів КГ та ЕГ
на констатувальному етапі педагогічного експерименту**

Групи	Рівні			
	високий	достатній	середній	низький
КГ	50,4%	31,5%	18,1%	-
ЕГ	54, 2%	35,1%	10,7%	-

Наступним етапом нашого педагогічного експерименту була розробка, дослідження й пристосування (чи то редагування) методичної системи з використанням інформаційних ресурсів на уроках української мови під час вивчення теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)».

Основна мета цього етапу педагогічного експерименту – розробити експериментальну систему вправ і завдань із теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)» та методика її застосування у 5 класі.

Під час формування етапу відбувалася експериментальна перевірка методики із використанням інформаційних ресурсів у навчанні.

Головні завдання формування етапу педагогічного експерименту:

- упорядкувати та фільтрувати систему вправ та завдань із застосуванням інформаційних ресурсів;
- розкрити та схарактеризувати вплив розроблених вправ, методики із застосуванням інформаційних ресурсів на процес формування в учнів практичних умінь визначати головні члени речення, а також відрізнити односкладні речення від двоскладних;

- перевірити на практиці розроблену нами систему вправ та завдань із використанням інформаційних ресурсів для уроків української мови у 5 класі.

Згідно з зазначеними вище завданнями ми упорядкували та редагували експериментальну систему вправ і завдань із використанням інформаційних ресурсів, з'ясували вплив розроблених вправ, методики на процес формування вмінь і навичок учнів із окресленої теми.

Під час актуалізації опорних знань, вмінь і навичок учнів ми застосовували такі інформаційні ресурси: платформа LearningApps, електронний дитячий журнал, мультимедійна презентація.

Для того, щоб ефективніше засвоїти та зрозуміти правила, а також сформувати вміння та навички, спробувати використати здобуті знання практично ми використовували мультимедійну презентацію, сервіс Learnin.ua, електронні підручники.

Для того, щоб перевірити рівень засвоєння знань, умінь і навичок учнів ми користувалися сервісами «На урок», «МійКлас», а також електронними підручниками, електронними словниками та відеохостингом YouTube.

Згадані нами вище інформаційні ресурси виявилися справді ефективними в освітньому процесі п'ятикласників.

Після формувального етапу педагогічного експерименту ми зробили контрольні зрізи, метою яких була перевірка ефективності застосування інформаційних ресурсів на уроках української мови під час вивчення теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)». Результати контрольного зрізу подані в табл. 2.

Таблиця 2

**Результати навчальних досягнень учнів КГ та ЕГ
на контрольному етапі педагогічного експерименту**

Групи	Рівні			
	високий	достатній	середній	низький
Контрольна група	48,5%	39,2%	12,3%	-
Експериментальна група	58,2%	41,8%	-	-

За результатами контрольного зрізу ми визначили, що застосування інформаційних ресурсів на уроках української мови в 5 класі є ефективним та виправданим. Ми з'ясували, що високий рівень знань у експериментальної групи на 9,7% вищий, ніж в учнів контрольної групи, достатній рівень вищий на 2,6%, а низьких балів не отримав жоден із п'ятикласників.

Якщо порівняти знання учнів експериментальної групи до і після експерименту, можна побачити, що високий рівень збільшився на 4%, а достатній – на 6,7%.

Отже, проаналізувавши науково-методичну літературу, нормативну базу щодо досліджуваної проблеми, вивчивши досвід вчителів-словесників щодо використання інформаційних ресурсів на уроках української мови та проаналізувавши результат педагогічного експерименту, можна зробити висновок про те, що інформаційні ресурси різних типів є ефективними та доцільними у навчанні української мови. Потрібно лише покращувати стан наших шкіл та забезпечувати їх необхідними технічними засобами, щоб освітній процес у нинішніх умовах був продуктивний та результативний.

Висновки до другого розділу

Отже, другий розділ був присвячений аналізу нормативно-правової бази та програм і підручників щодо використання інформаційних ресурсів у школі.

Тут ми окреслили недоліки та переваги застосування інформаційних ресурсів на уроках, їх доречність/недоречність у навчальних підручниках.

Ще ми опрацювали попередній досвід вчителів-словесників щодо використання інформаційних ресурсів на уроках української мови. Метою цього вивчення було визначення доцільності/непотрібності користування вищезгаданими ресурсами.

Також ми розробили систему експериментальних вправ та завдань із української мови для 5 класу в контексті досліджуваної проблеми, які позитивно впливали б на формування в учнів потрібних умінь та навичок. При розробці системи вправ і завдань ми використали такі класифікації вправ: В. Онищука (за дидактичною метою, ступенем самостійності й творчості), М. Пентилюк, Т. Окуневич (за місцем виконання), О. Текучова (за формою проведення).

Ми провели педагогічний експеримент під час педагогічної практики.

За підсумками педагогічного експерименту (на матеріалі вивчення теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)») ми дійшли висновку, що застосування інформаційних ресурсів на шкільних уроках є актуальним і ефективним, педагогам варто лише навчитися їх використовувати в потрібний час, в потрібному місці та в потрібній кількості.

ВИСНОВКИ

Отже, в цій дипломній роботі ми проаналізували різні аспекти застосування інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі, а також розробили експериментальну систему вправ і завдань у контексті досліджуваної теми для 5 класу.

Перший розділ присвячений напрацюванню теоретичної бази дослідження. Тут ми розтлумачили такі поняття, як «інформаційні ресурси», «дистанційне навчання» та «змішане навчання», також зробили огляд різноманітних інформаційних ресурсів та спробували покласифікувати їх. Ми виокремили такі види інформаційних ресурсів: ЗМІ, електронні бібліотеки, електронні бази даних і власні можливості та прогнози; також ми визначили, що за типом сприйняття інформаційні ресурси можна поділити на словесні, візуальні, аудіальні та аудіовізуальні.

У цьому ж розділі ми поміркували про роль інформаційних ресурсів у дистанційному та змішаному навчанні та виявили, що інформаційні ресурси є ефективними при змішаному чи дистанційному навчанні, адже застосування інформаційних ресурсів удосконалює інформаційну культуру учнів; з'являється нагода застосовувати більший спектр інформації під час уроків; уроки є цікавішими, якіснішими, більш продуктивними, дієвими та насиченими; збільшується зацікавленість у навчанні тощо.

Також ми опрацювали та подали психологічні аспекти застосування застосування інформаційних ресурсів в основній школі. Ми звернули увагу на реальність сучасного покоління – кліпове мислення, проаналізували особливості сприйняття інформації п'ятикласниками, визначили вплив різних типів сприйняття (аудіал, візуал, кінестет) на роботу учнів, вивчили переваги гіпертекстової інформації для отримання нових знань.

Здійснивши аналіз нормативно-правової бази щодо досліджуваного питання, ми виявили, що на державному рівні використання інформаційних

ресурсів у школі підтримується та дозволяється. Більше того, інформаційні ресурси активно залучаються в освітній процес.

Проаналізувавши шкільні програми з української мови, можемо констатувати, що в ній врахований розвиток сучасного суспільства та зазначено, що учні повинні вміти користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями для того, щоб створювати, шукати та обробляти інформацію, а також обмінюватися нею.

Підручники, з якими працюють учні XXI століття, повинні відображати в собі розвиток сучасного суспільства та використовувати ті засоби, які є цікавими для дітей. На жаль, ще не всі нові підручники є ефективними в процесі росту інформаційної грамотності і не мають достатньої кількості вправ для цього.

Для того, щоб виявити позитивний чи негативний вплив інформаційних ресурсів на учнів основної школи, ми застосували експериментальні вправи на уроці української мови в 5 класі. Вправи з використанням інформаційних ресурсів, які були нами розроблені, упорядковано:

- за ступенем оволодіння знаннями;
- за типами роботи під час навчання;
- за інформативною метою, рівнем самостійності, оригінальності та творчості;
- за способом формування вмінь і навичок;
- за типом проведення;
- за сутністю;
- за стадією формування та вдосконалення мовленнєвих навичок;
- за місцем виконання.

При створенні експериментальної системи вправ та завдань ми використовували вже згадану класифікацію (за інформативною метою, рівнем самостійності та творчості учнів), а також типології М. Пентилюк, Т. Окуневич (за місцем виконання) та О. Текучова (за типом проведення).

За результатами застосованого експериментального навчання можна зробити висновок, що здобувачі освіти позитивно ставляться до різноманітних інформаційних ресурсів та їх використання у школі є ефективним. Рівень знань п'ятикласників із української мови (на матеріалі вивчення теми «Речення, його граматична основа (підмет і присудок)» до проведення експерименту був нижчим, ніж після нього. Так, якщо порівняти результати констатувального та контрольного зрізів, то можна зробити висновок: високий рівень знань у здобувачів освіти збільшився на 4%, а достатній – на 6,7%, що підтверджує ефективність запропонованої експериментальної методики навчання мови.

Отже, задля ефективного засвоєння знань здобувачів освіти із української мови в основній школі вчитель-словесник повинен активно застосовувати різнотипні інформаційні ресурси, а не користуватися лише тими завданнями, які представлені в шкільних підручниках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. М., Борисюк Т. В., Почтаренко О. М. Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Грамота, 2021. 191 с.
2. Акимова Г. Е. Как помочь своему ребенку?: справ. для неравнодушных родит. Екатеринбург : У-Фактория, 2004. 332 с.
3. Андон П. І. База даних. Енциклопедія сучасної України : електронна версія / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=38829
4. Андреева Н. В., Марголис А. А. Семинар по смешанному обучению МГППУ, 26 ноября 2015. URL: <https://youtu.be/XC88p0T1EFc>
5. Биков В. Ю., Жолдак М. І., Чепелева Н. В. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посіб. для батьків. URL: <http://bezpeka.kyivstar.ua/>
6. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М. Технологія розробки дистанційного курсу / за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. Київ : Міленіум. 2008. 324 с.
7. Біляєв О. Вправи в навчанні мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 6. С. 2–6.
8. Бодненко Д. М., Волохова Д. В., Лебедюк Д. О. Використання вебінарів та їх роль в навчальному процесі. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. статей. Ялта : РВВ КГУ, 2011. Вип. 32. Ч. 2. С. 188–198.
9. Будкевич Т. Використання інформаційної техніки як засобу підвищення ефективності традиційних форм навчання. *Рідна школа*. 2007. №10. С. 64-69.
10. Васин Е. В. Смешанное обучение на основе информационных технологий как форма реализации учебного процесса в общеобразовательной школе. *Опыт организации современного образования*. 2016. Т. 21. Вып.2 (154).

11. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Серія : Педагогіка. 2016. Т. 269, Вип. 257. С. 38-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_269_257_8
12. Глазова О. П. Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2014. 239 с.
13. Гомулина, Н.Н. Применение новых информационных и телекоммуникационных технологий в школьном с физическом и астрономическом образовании. Текс.: Дисс. . канд. пед. наук /Гомулина Н.Н./ М., 2003. 239 с.
14. Гриценко В. И. Информационно-коммуникационные технологии в рамках программ ЮНЕСКО. Киев : ВД «Академперіодика» НАН України, 2010. 26 с.
15. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
16. Докука С. Клиповое мышление как феномен информационного общества. *Общественные науки и современность*. 2013. № 2. С. 169–176. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/klipovoemyshlenie-kak-fenomen-sovremennosti-i-egovliyanie-na-vozpriyatie-radionovostey>
17. Єрмоленко С. Є., Сичова В.Т., Жук М. Г. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Грамота, 2014. 271 с.
18. Желнова Е. В. 8 этапов смешанного обучения: обзор статьи «Missed Steps» Дарлин Пейнтер. *Training & Development*. URL: <http://www.obs.ru/interest/publ/?thread=57>
19. Жукова С., Комирная Н. От нищеты восприятия к полноте художественного мышления. *III Московские методические чтения*

«Фестиваль методических идей» : сборник научно-практических материалов. Москва, 2015. С. 113–117.

20. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2014. 255 с.

21. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2006. 112 с.

22. Закон України «Про концепцію національної програми інформатизації» [Редакція від 04.07.2013]; Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>

23. Закон України «Про Національну програму інформатизації»; Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>

24. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>

25. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

26. Іжевська О. В. Особливості навчання дітей з кліповим мисленням засобами ІКТ. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Серія : Психологія. Педагогіка. 2019. № 31. С. 91-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2019_31_17

27. Інформаційні ресурси. Енциклопедія сучасної України : електронна версія [веб-сайт] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ, 2011. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12472

28. Інформаційні та комунікаційні технології в освіті : монографія / за ред. Б. Дендева. Москва : ПТО ЮНЕСКО, 2013. 320 с.

29. Кадемія М. Ю., Козяр М. М., Ткаченко Т. В., Шевченко Л. С. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу: навчально-методичний посібник. Львів : СПОЛОМ, 2008. 186 с.
30. Ковальчук В. Н. Проблеми інформаційної безпеки дітей різних вікових категорій. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. № 8. 2010. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WfQX7ZlkYq4J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FI21DBN%3DLINK%26P21DBN%3DUJRN%26Z21ID%3D%26S21REF%3D10%26S21CNR%3D20%26S21STN%3D1%26S21FMT%3DASP_meta%26C21COM%3DS%262_S21P03%3DFILA%3D%262_S21STR%3Dkomp_2010_8_17+%&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
31. Компаній О. В. Використання інформаційних ресурсів у процесі розвитку інтересу до читання у молодших школярів. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 16. С. 55-60. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2012_16_10
32. Концепція «Нова українська школа» / МОН України. С. 28-29. URL : <https://goo.gl/OoaCWn>.
33. Кривонос О. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 182 с.
34. Курс лекцій з дисципліни «Інформаційне право та правова інформатика» / В. Г. Хахановський та ін. ; під заг. ред. проф. Є. М. Моїсеєва. Київ : КНУВС, 2008. 264 с.
35. Литвин Н. А. Деякі особливості застосування інформаційних ресурсів органами державної фіскальної служби України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 2. С. 144-146. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/550/1/506_IR.pdf.
36. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.

37. Маслянюк П. П., Ліссов П. М. Проблеми і технології продукування інформаційних ресурсів. *Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій у науці, освіті, економіці* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 11-14 грудня 2006. Луганськ, 2006. С.184-189.
38. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник /Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 244 с.
39. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти». URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/.
40. Наказ Міністерства освіти і науки України № 665 від 01.06.2016 р. «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів». URL : <http://osvita.ua/legislation/other/37302/>.
41. Національна доктрина розвитку освіти України. Затвер. Указом Президента України від 17. 04. 2004 р. №347. *Проф.-техн. освіта*. 2002. №3. С. 2-8.
42. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя-словесника : монографія. Київ : Ленвіт, 2013. 338 с.
43. Онищук В. Дидактичні основи засвоєння учнями мовних навичок і вмінь. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 3. С. 48–53.
44. Педагогічні аспекти формування медійної та інформаційної грамотності / С. Туомінен [и др.]. Москва : ПТО ЮНЕСКО, 2012. URL : <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214708.pdf>.
45. Пентиліук М. І. Практикум з методики навчання української мови в середніх навчальних закладах: модульний курс : посіб. для студентів пед. унів та ін-тів. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.

46. Петренко С. В. Інформаційно-цифрова компетентність здобувача освіти у контексті формування нової української школи. *Інноватика у вихованні*. 2017. Вип. 6. С. 144-156.
47. Підкасистий П. І. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів педагогічних вузів і педагогічних коледжів. Москва : Педагогічне товариство Росії, 1998. 640 с.
48. Подлевська Н. В. Лінгводидактична модель змісту роботи з формування культури спілкування в учнів 5–6 класів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 1. С. 12–18.
49. Прихода Я. Видавнича і мовна культура шкільних підручників. *Вісник книжкової палати*. 2011. № 9. С. 5–8.
50. Про інформацію : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 1998 № 27. Ст. 181.
51. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>
52. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9.01.2007 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. Ст. 102. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
53. Роберт И. В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. Москва : ИИО РАО, 2010. 140 с.
54. Рябов Г. Сете- или -тура?: псевдонаучное псевдоисследование. URL : : www.litera.ru/slova/ryabov/setetura.html.
55. Самойленко О. М. Дистанційна освіта : основні поняття та термінологічний генезис / О. М. Самойленко // *Нова педагогічна думка*. 2012. № 2 (70). С. 47-50.

56. Семеновских Т. Феномен «клипового мышления» в образовательной вузовской среде. *Наукоедение* : интернет-журнал. 2014. № 5 (24). URL: <http://naukouedenie.ru>.
57. Сидоренко О. Інформаційні ресурси як об'єкт інформаційних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №4. С. 173–182.
58. Стратегія розвитку інформаційного суспільства: схвал. розпорядженням Каб. Міністрів України від 15.05.2013№ 386-р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.
59. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / [В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук та ін.] ; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.
60. Удовицька Т. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис*. 2013. Дод. 1. Вип. 31. Том VIII (50). С. 407–416.
61. Фрумкин К. Клиповое мышление и судьба линейного текста. *Топос* : литературно-философский журнал. 2010. № 9. URL: <http://www.topos.ru/article/7371>.
62. Graham, C. R. (2005). Blended learning system: Definition, current trends and future direction. In: Bonk, C.J., Graham, C.R. (eds.) *Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*, pp.3-21. Pfeiffer, San Francisco.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Покликання на цікаві блоги для вчителів-словесників:

<http://savchenkoop.blogspot.com/>

<http://ta-v.blogspot.com/>

<http://svitlanashev.blogspot.com/>

<https://kulinaukr.blogspot.com/>

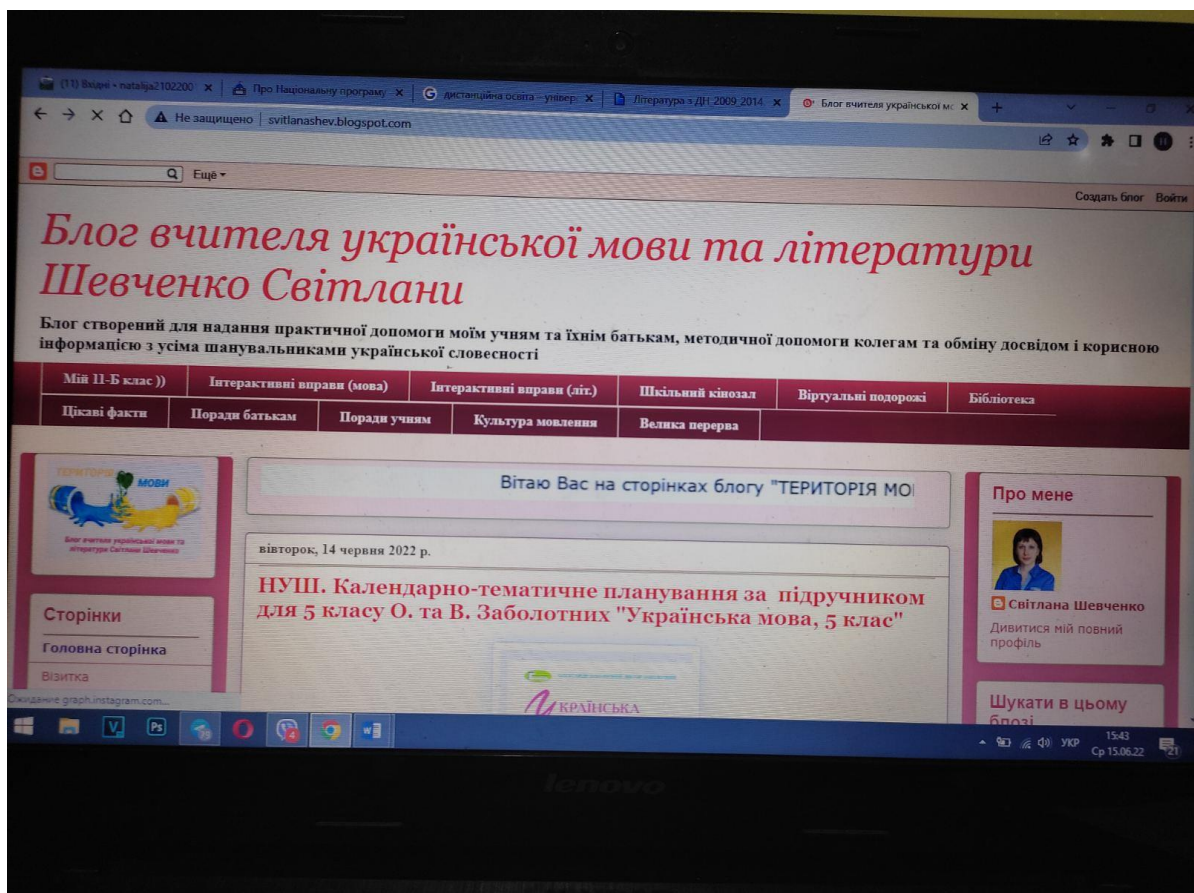
<https://grigoryan1503.blogspot.com/>

https://www.instagram.com/olesya_kalinich_teacher/

<https://www.youtube.com/channel/UCbHNLNZbRoLMquBJyPTE82w>

<https://www.youtube.com/channel/UCokkq8IciTwdX3cnfxsBhiQ/featured?ap>

p=desktop

Додаток 2

Покликання на експрес-уроки Авраменка:

https://www.youtube.com/watch?v=P2JyjP_HBek&ab_channel=%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B71%2B1

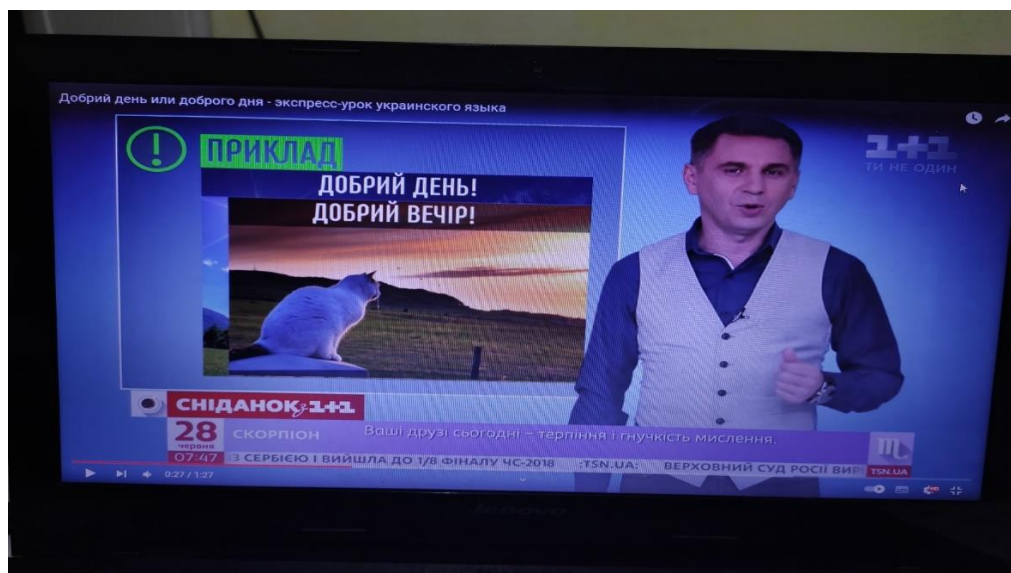
https://www.youtube.com/watch?v=B9tXngTv8ds&ab_channel=%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B71%2B1

https://www.youtube.com/watch?v=zaTRsN-S5yg&ab_channel=%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B71%2B1

https://www.youtube.com/watch?v=VrayZ1x6MQI&ab_channel=%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B71%2B1

https://www.youtube.com/watch?v=3GYG8wfVkcc&ab_channel=%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B71%2B1

https://www.youtube.com/watch?v=6nbYkeUKmjY&ab_channel=%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B71%2B1

Додаток 3

Покликання на програму «Лайфхак українською»:

https://www.youtube.com/watch?v=cAWXbjLHyLg&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

https://www.youtube.com/watch?v=d_5Z7oEHb4s&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

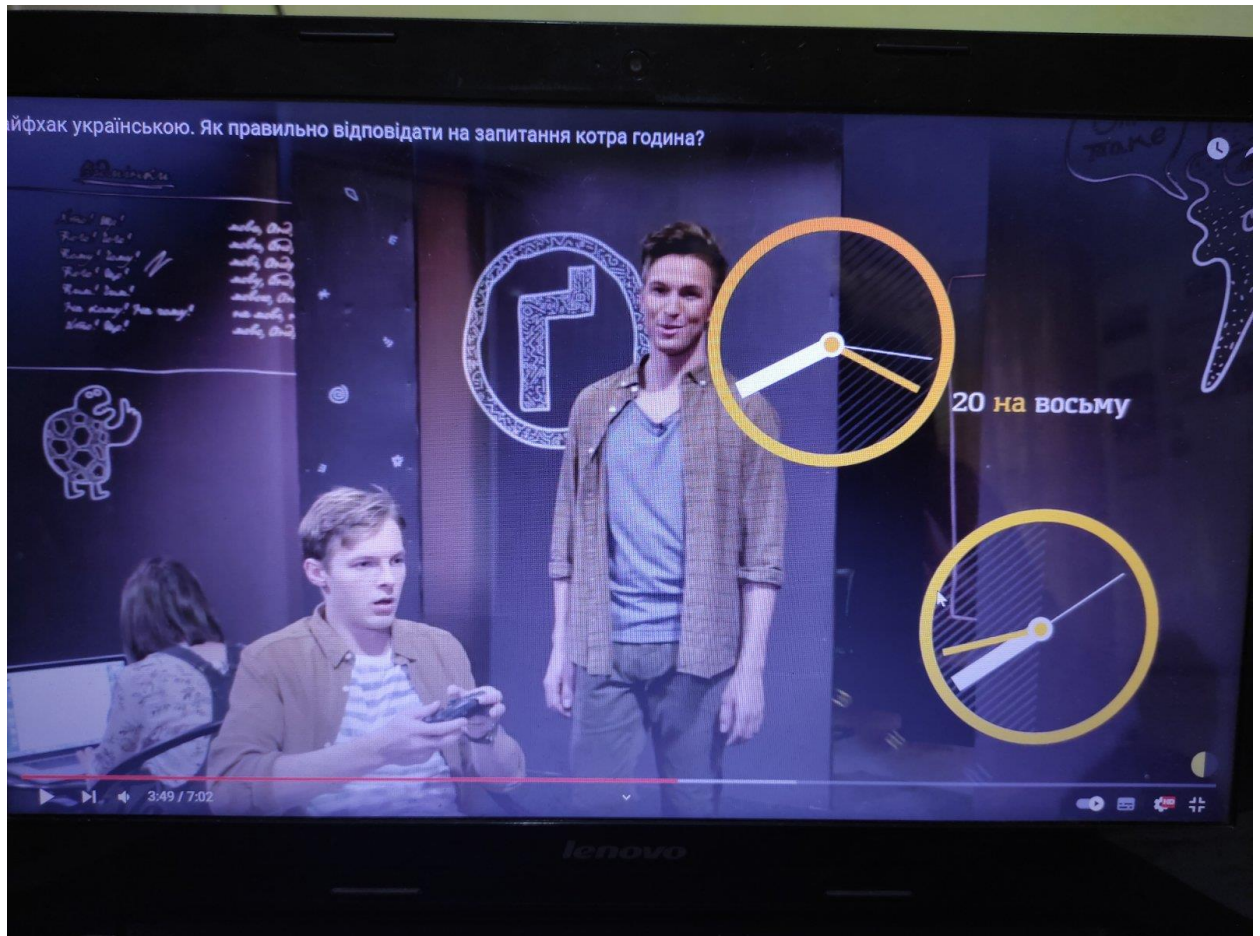
https://www.youtube.com/watch?v=MNBtjHsV94Q&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

https://www.youtube.com/watch?v=khX8YpvMxZc&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

https://www.youtube.com/watch?v=T2IeHCzm8Sc&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

https://www.youtube.com/watch?v=YCPSALrLcLc&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

https://www.youtube.com/watch?v=o1omT44HcZ8&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8

Додаток 4

Покликання на сервіс із різноманітними словниками:

<https://www.symbaloo.com/embed/%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8?>

Покликання на сервіс із підручниками з української мови для різних класів: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/>

Додаток 5

Покликання на сервіси з різноманітними бібліотеками:

<https://ffvsz.npu.edu.ua/web-resursy/119-elektronni-biblioteky>

<https://buklib.net/books/24901/>

<https://megabite.ua/articles/10-najkrashih-onlayn-bibliotek-z-elektronnimi-knjkami-ukrainskou-movou.html>

<https://biblioteka.cdu.edu.ua/index.php/elektronnyi-chytalnyi-zal/elektronni-biblioteky.html>

Додаток 6

Фрагмент уроку з використанням підготовчої вправи

Тема. Речення, його граматична основа

Мета: навчити визначати граматичну основу в реченні, спосіб морфологічного вираження підмета та присудка; розвивати вміння та навички вичленовувати граматичну основу в тексті, визначати синтаксичну роль, будувати речення і зв'язні висловлювання; виховувати почуття любові до природи.

III. Повідомлення теми й мети уроку.

На сьогоднішньому уроці ми продовжимо вивчати речення та його граматичну основу, навчимося будувати речення, визначати його граматичну основу, відрізнити речення від слова і словосполучення.

Тема нашого уроку: Речення, його граматична основа. Тренувальні вправи

IV. Актуалізація опорних знань.

Кросворд «Закінчи речення»

Розв'язавши кросворд, ви по вертикалі прочитаєте назву розділу, у якому вивчаються словосполучення і речення.

1. Поєднання двох і більше повнозначних слів, одне з яких є головним, а інше — залежним – це ... (словосполучення).
2. Головний член речення, який означає дію, стан або ознаку предмета і відповідає на питання що робить?... (присудок)
3. Одне або кілька слів, які виражають відносно закінчену думку ... (речення)

Додаток 7

Фрагмент уроку із вступною вправою

Тема. Речення, його граматична основа

Мета: навчити визначати граматичну основу в реченні, спосіб морфологічного вираження підмета та присудка; розвивати вміння та навички вищлювати граматичну основу в тексті, визначати синтаксичну роль, будувати речення і зв'язні висловлювання; виховувати почуття любові до природи

VII. Закріплення знань, умінь та навичок.

1. *Виділіть граматичну основу речення:*

<https://learningapps.org/4377147> (Платформа LearningApps).

2. *Робота в парах. Вибірковий диктант.*

Вибрати і виписати з речень граматичні основи.

Наша природа жива, неповторна і така багата. Де ще, у якій державі на одній єдиній території співіснують поряд такі різні степ і ліс, гори і море? Український степ, розташований, в основному, на сході, приваблює нас своєю суворістю, невибагливістю. Суха ковила, що дивним і плином стелиться біля наших ніг, світло-зеленими хвилями в'ється по вітру. А навколо запашні Польові квіти, які всіма кольорами райдуги виблискують серед зеленої травиці.

3. *Вибери член речення, якого не вистачає:*

<https://learning.ua/mova/piatyi-klas/vstavliaiemo-propushchenyi-holovnyi-chlen-rechennia> (Платформа Learning.ua).

4. *Переглянути відео. Скласти та записати речення про українську природу, де були б і підмет, і присудок.*

Додаток 8**Урок із застосуванням тренувальних та завершальних вправ****Клас: 5**

Тема. Речення, його граматична основа (підмет і присудок).

Тренувальні вправи.

Мета: поглибити знання учнів про головні члени речення, способи вираження підмета і присудка; розвивати вміння та навички вичленовувати граматичну основу в тексті, визначати синтаксичну роль, будувати речення і зв'язні висловлювання; розвивати уяву, мовлення учнів; розвивати творчі вміння побудови речень і зв'язних висловлювань; виховувати любов до природи, почуття поваги до рідного краю.

Тип уроку: формування та вдосконалення знань, вмінь і навичок

Хід уроку**I. Організаційний момент**

Дзвоник вже сигнал нам дав,

Працювати час настав,

Тож і ти часу не гай,

Працювати починай!

Передайте виразом обличчя свій настрій. Усміхніться до мене, поділіться посмішкою із товаришем. З виразу обличчя я бачу, що все гаразд і загальний ваш настрій можна показати смайликом так:

Недаремно в народі кажуть, що гарний настрій покращує здоров'я. А це означає, що буде успіх у ваших справах.

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Повідомлення теми й мети уроку

На сьогоднішньому уроці ми продовжимо вивчати речення та його граматичну основу, навчимося будувати речення, визначати його граматичну основу, відрізняти речення від слова і словосполучення.

Тема нашого уроку: Речення, його граматична основа. Тренувальні вправи

IV. Мотивація навчальної діяльності. Актуалізація опорних знань

Діти, погляньте на хмару та розкажіть, які терміни вам відомі та що вони означають.

V. Основна частина уроку

Завдання 1. Загальне ознайомлення з пунктограмою «Тире між підметом і присудком».

– Запишіть речення, визначте граматичні основи та чим вони виражені.

Лисиці (ім. у Н.в.) – це узори (ім. у Н.в.) на склі.

Лисиці (ім. у Н.в.) – це дерев’яні лещата (ім. у Н.в.).

– Поясніть, чому в реченні потрібно поставити тире? Чому з’явилося тире? Коли між підметом і присудком ставиться тире ?

Завдання 2. *Перейти за покликанням на підручник з української мови (Єрмоленко) та виконати завдання 410 на сторінці 167, де потрібно за алгоритмом підготувати й написати розповідь на тему «Моя родина», використовуючи у своєму творі різні форми вираження присудків. При написанні розповіді скористатися готовими запитаннями.*

7. Опишіть свою родину.
8. Яке походження вашого прізвища?
9. Які професії поєдналися у вашій родині?
10. Як часто ви зустрічаєтеся?
11. Чи є у вашій родині традиції? Які?
12. Як ви з родиною відпочиваєте?

Зразок виконання:

Я народилася й живу в родині, яка поєднала в собі прізвища Вакуліч та Дейнеко. Моя родина є дуже великою та дружньою. А ще в моєму родинному колі майже всі співають, що є для мене надзвичайною радістю. На жаль, про походження прізвища Вакуліч ні мені, ні моїм рідним нічого не відомо, а от Дейнеко – це українське прізвище. «Дейнека» мало значення «дрючка», «кия», або озброєної киями козацької юрби. Ми часто збираємося разом вечорами, особливо взимку, коли в сільських людей більше вільного часу. Наша родина не має багато традицій, але однією з них є на великі свята (Різдво, Великдень)

з'їхатися всім до бабусі, побачити братів і сестер, дядьків і тіток, які живуть далеко. Влітку наша сім'я їздить на озеро. Ще ми любимо пожарити шашликів на природі у теплий літній вечір, поспівати пісень під гітару, поїсти кавунів і динь та попиту березового соку, якого ще з весни не забули законсервувати. З нашою родиною неможливо сумувати, адже в ній зібрані веселі та щирі люди, які завжди підтримають у потрібну хвилину та будуть «один за всіх, всі за одного».

Завдання 3. Лінгвістичний практикум.

Спишіть, поділіть текст на речення. Розставте розділові знаки, Підкресліть граматичні основи, з'ясуйте, чим вони виражені

Калина

Споконвіку українці любили калину вони садили її біля хати в садку над річкою ягоди калини милують око кожного стоїть кущ рум'яний, аж горить коли ягоди поспіють, люди їх збирають і в'яжуть у пучки.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Щось не хочеться сидіти,

Треба трохи відпочити.

Руки вгору, руки вниз,

На сусіда подивись.

Руки вгору, руки в боки.

Вище руки підніміть, (стали на носочки)

А тепер їх опустіть.

Плесніть, діти, кілька раз,

За роботу, все гаразд.

Завдання 4. *Перепишіть прислів'я, вставте вибраний із довідки підмет або присудок. У «Словнику прислів'їв та приказок з поясненнями» знайти значення всіх наведених прислів'їв. Доступ до словника: https://kampot.org.ua/traducii_ta_zvuchai/zvuchai/2313-slovník-prislvyiv-ta-prikazok-z-poyasnennyami.html*

1. Багато́му і під гору вода тече, а ... і в долині треба криницю копати. 2. Береженого Бог береже, а козака ... стереже.. 3. Весна красна квітками, а .. – плодами. 4. Вік живи — вік 5. Де робить машина, там не ... спина. 6. Книжки не говорять, а правду

Довідка: Шабля. Осінь. Бідному. Учись. Кажуть. Болить.

Завдання 5. *Переглянути відео. Скласти та записати речення про українську природу, де були б і підмет, і присудок: https://www.youtube.com/watch?v=EtoNBYS5YDA&t=2s&ab_channel=%D0%A3%D0%9D%D0%86%D0%90%D0%9D (можна заздалегідь скачати та показати на екрані або через презентацію).*

VI. Підсумок уроку

Виконайте онлайн тестові завдання: <https://naurok.com.ua/test/rechennya-yogo-gramaticzna-osnova-1417837.html> (Платформа На урок).

VII. Домашнє завдання (за бажанням)

1. Виписати 5 українських народних прислів'їв про козаків і підкреслити головні члени речення.
2. Записати 5 речень, у яких би вживалось тире між підметом і присудком.
3. Вибрати одне прислів'я про козаків і ввести в розповідь (письмово).
Підкреслити граматичну основу.

Додаток 9

Фрагмент уроку з «Розвиток зв'язного мовлення. Складання діалогів»

IV. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота за підручником з елементами бесіди

Завдання: зачитати “Правила ведення діалогу”.

Вправи 193, 195 (усно).

Запитання до учнів

Як із розмови можна дізнатися про прізвище дівчинки та його походження?

2. Колективна робота

Переглянути відео про діалог та монолог. Скласти й «проговорити» за особами діалоги, які були б можливі при вашій зустрічі:

- а) з однокласником;*
- б) з першою вчителькою;*
- в) з бібліотекарем.*

Доступ до відео: https://www.youtube.com/watch?v=W1Mrr3HswfA&ab_channel=%D0%97%D0%BE%D1%8F%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA

Додаток 10

